

UNIVERZITA PARDUBICE

FAKULTA EKONOMICKO-SPRÁVNÍ

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2023

Záhořík Vojtěch

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Vybrané problémy Vězeňské služby ČR
Bakalářská práce

2023

Záhořík Vojtěch

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2022/2023

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Vojtěch Záhořík**
Osobní číslo: **E19161**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Ekonomika a organizace bezpečnosti**
Téma práce: **Vybrané problémy Vězeňské služby ČR**
Zadávající katedra: **Ústav podnikové ekonomiky a managementu**

Zásady pro vypracování

Práce si klade za cíl zhodnotit vězeňský systém v ČR a zmapovat vybrané problémy. Důraz je kladen na problémové oblasti českého vězeňství na základě vývoje této oblasti během posledních 10 let. Na základě provedené analýzy budou navržena doporučení pro stávající praxi.

Osnova:

- Vymezení základních pojmů z oblasti vězeňství.
- Analýza vybraných problémů českého vězeňství.
- Formulace závěrů a návrh doporučení.

Rozsah pracovní zprávy: **35**
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BLAŽEK, P. a kol. Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2013-0.
ČERNÍKOVÁ, V. Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0.
DIRGÁ, L. Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2020. ISBN 978-80-261-0848-1.
DRÁPAL, J. a kol. České vězeňství. Praha: Wolters Kluwer, 2021. ISBN 978-80-7676-066-0.
LIEBLING, A., ARNOLD, H. Prisons and their moral performance: a study of values, quality, and prison life. Oxford: Oxford University Press, 2004. ISBN 0-19-929148-9.
PLAČEK, M. Koncepce strategického controllingu ve Vězeňské službě ČR. Ostrava: KEY, 2011. ISBN 978-80-7418-094-1.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Ondřej Svoboda, Ph.D.**
Ústav podnikové ekonomiky a managementu

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2023**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Michaela Kotková Strítěská, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2022

Prohlašuji:

Práci s názvem Vybrané problémy Vězeňské služby ČR jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 04. 2023

Vojtěch Záhořík

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych rád poděkoval svému vedoucímu práce panu Ing. Ondřeji Svobodovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce. Mé díky patří také Bc. Sabince, která mi byla oporou v těžkých chvílích. A v poslední řadě děkuji příslušníkům Vězeňské služby České republiky z Věznice Pardubice, Věznice Jirice a z Vazební věznice Hradec Králové za poskytnuté odpovědi.

ANOTACE

Práce se zabývá vězeňským systémem v rámci České republiky v letech 2011-2021. Hodnotí pomocí řízených rozhovorů vybrané problémy ve zkoumaných věznicích, porovnává je a vyhodnocuje, jak moc odpovědi korespondují s údaji v rámci statistických ročenek Vězeňské služby ČR. Horizont 10 let obsahuje mnoho událostí, z tohoto důvodu se práce zabývá pouze vybranými problémy. Na základě uskutečněné analýzy jsou navržena opatření pro současnou praxi.

KLÍČOVÁ SLOVA

vězeňství, trestná činnost, vězeňská služba, výkon trestu odnětí svobody, zaměstnanost vězňů, přeplněnost věznic, náklady na vězně

TITLE

Selected problems of the Prison Service of the Czech Republic

ANNOTATION

The thesis deals with the prison system in the Czech Republic between 2011 and 2021. It evaluates selected problems in the surveyed prisons by means of guided interviews, compares them and evaluates to what extent the answers correspond with the data in the statistical yearbooks of the Prison Service of the Czech Republic. On the basis of the analysis carried out, measures for current practice are proposed.

KEYWORDS

prison system, crime, prison service, imprisonment, prisoner employment, prison overcrowding, prisoner costs

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 ZÁKLADNÍ POJMY A KATEGORIZACE TRESTŮ.....	13
1.1 Základní pojmy z oblasti vězeňství.....	13
1.2 Kategorizace trestů.....	17
2 VYMEZENÍ VĚZEŇSKÉHO SYSTÉMU ČR.....	24
2.1 Funkce vězeňské služby.....	27
2.2 Historický vývoj vězeňského systému na území ČR.....	29
2.3 Struktura Vězeňské služby ČR.....	33
3 ANALÝZA VYBRANÝCH PROBLÉMŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR.....	37
3.1 Věznice Pardubice.....	38
3.2 Vazební věznice Hradec Králové.....	46
3.3 Věznice Jiřice.....	49
4 NALEZENÁ ZJIŠTĚNÍ A NÁVRH DOPORUČENÍ.....	55
ZÁVĚR.....	58
POUŽITÁ LITERATURA.....	60
PŘÍLOHY.....	64

SEZNAM ILUSTRACÍ A TABULEK

Obrázek 1: Přehled hodnotí ve služebním poměru	35
Obrázek 2: Organizační struktura vězeňského systému ČR.....	36
Obrázek 3: Zaměstnanost odsouzených vězňů	41
Obrázek 4: Obsazenost ubytovacích kapacit věznic ČR	43
Obrázek 5: Průměrné měsíční náklady na vězně vs. průměrná hrubá mzda v ČR.....	45
Obrázek 6: Celkový počet vězňů vs. celkový počet příslušníků	48
Obrázek 7: Vzdělanost odsouzených osob k 31. 12. 2011	51
Obrázek 8: Vzdělanost odsouzených osob k 31. 12. 2021	52
Obrázek 9: Vzdělanost obyvatel ČR 2021.....	53
Tabulka 1: Oblast zaměstnávání vězňů	38
Tabulka 2: Problematika přeplněnosti věznic, nákladů na vězně a vzdělávání vězňů	38
Tabulka 3: Zaměstnanost vězňů první část.....	39
Tabulka 4: Zaměstnanost vězňů druhá část	40
Tabulka 5: Přeplněnost ve věznicích	42
Tabulka 6: Roční náklady na jednoho vězně	44
Tabulka 7: Zaměstnávání vězňů ve vazební věznici	47
Tabulka 8: Přeplněnost ve Vazební věznici Hradec Králové	47
Tabulka 9: Vzdělání a resocializace odsouzených	50
Tabulka 10: Poměr vězňů na 1000 obyvatel.....	53

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
ČSR	Československá republika
MS	Ministerstvo spravedlnosti
NVS	Nápravně výchovná skupina
OSN	Organizace spojených národů
OV	Otevřená věznice
OZR	Oddělení se zmírněným režimem
SPUV	Střežené pracoviště uvnitř věznice
SVS	Sbor vězeňské stráže
ŠVS	Školské vzdělávací středisko
ÚPVZD	Ústav pro výkon zabezpečovací detence
VPMV	Volný pohyb mimo věznici
VPUV	Volný pohyb uvnitř věznice
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody
VV	Výkon vazby
VZD	Výkon zabezpečovací detence

ÚVOD

Vězeňství v České republice (dále jen ČR) je dlouhodobě spojováno s řadou problémů a je také v poslední době aktuálním tématem řady odborných diskusí. Kvalitní vězeňský systém je vizitkou státu, která představuje jeho úroveň v moderní společnosti v oblasti trestní politiky. Pokud jsou postupy při zatýkání, při soudním řízení, při výkonu vazby nebo výkonu trestu odnětí svobody zastaralé, lze na základě toho vidět souvislost s tím, jaký přístup je praktikován k obyvatelům daného státu (minimálně v oblasti nedostatečné hospodárnosti). I když je zacházení s obviněnými či odsouzenými v mezích zákona, a i když se nehledí na pachatele trestních činů jako na člověka, který potřebuje opravdovou pomoc, není jisté, že se vězeňský systém bude zlepšovat a bude mít pozitivní výsledky v nápravě či posílení bezpečnosti ve společnosti. Stát se by se měl chovat k druhé straně společnosti, která je považována za nepřijatelnou, s respektem a úctou jako k lidské bytosti, která potřebuje podporu.

Cílem práce je zhodnocení Vězeňské služby České republiky (dále jen VS ČR) a zmapování vybraných problémů. Bakalářská práce v první kapitole přibližuje vězeňský systém vysvětlením základních pojmů a uvědoměním, jaké tresty je možné dostat za páchaní trestné činnosti. Základní pojmy jsou z oblasti trestní politiky. Důraz je kladen na pojmy týkající se izolace a nápravy vězněné osoby. Což jsou dvě základní funkce celého vězeňství. Dále je popsána kategorizace trestů a jsou objasněny a vysvětleny možné sankce, které může soud udělit v rozhodování se o pachatelích, jež jsou zatčeni za páchaní trestných činů.

Druhá kapitola práce vymezuje vězeňský systém České republiky. Popisuje dvě již zmíněné funkce vězeňství a základní poslání příslušníků a zaměstnanců ve věznicích. Aby byla možná efektivní náprava pachatelů, je vhodné znát historii vězeňství a poučit se z chyb nebo inovovat zastaralé praktiky, které lze nahradit za kvalitnější, a pomoci tak lépe k nápravě vězněných osob a tím k vytvoření bezpečné společnosti. V poslední řadě druhá kapitola nahlíží do zákulisí struktury VS ČR. Rozdělení povinností je nemalým úkolem pro příslušníky a zaměstnance VS ČR, aby nedocházelo k plýtváním finančních prostředků, a aby se neprodlužoval čas, který je potřeba investovat do každého pachatele, jenž má být zařazen zpět do společnosti.

Třetí a zároveň poslední kapitola se zaměřuje na sběr primárních dat formou řízených rozhovorů, jejich analýzu a následné zhodnocení vybraných problémů VS ČR. Díky řízeným rozhovorům se podařilo vytvořit komparaci pohledů příslušníků Vězeňské služby ČR, kteří byli ze tří věznic: věznice pro výkon trestu odnětí svobody v Pardubicích a v Jiřicích a třetí je Vazební věznice Hradec Králové. Smyslem řízených rozhovorů je analyzovat situaci

v oslovených věznicích a porovnat ji s celorepublikovou statistikou v časovém horizontu deseti let od roku 2011 do roku 2021. Sledované problémy jsou podrobeny analýze a na základě jejich zhodnocení jsou navržena doporučení pro stávající praxi.

1 ZÁKLADNÍ POJMY A KATEGORIZACE TRESTŮ

Úvodní kapitola do bakalářské práce obsahuje vysvětlení těch pojmů, které souvisí s vězeňským systémem a jsou vstupními znalostmi do oblasti vězeňství. Oblast základních pojmů umožňuje rozvést takové téma do postupně detailnější úrovně. Zamyšlením se nad vězeňským systémem a jeho pojmy rozvíjí lidskou představivost směrem, kde by se zbytečně ztrácela orientace v tomto poměrně širokém tématu. Z takových důvodů je lepší začít jen z jednoduššími myšlenkami. Tato kapitola vysvětluje nejprve základní pojmy a následně se zabývá těmi navazujícími tresty za páchaní trestné činnosti. Vězeňský systém je složitá a mnohostranná instituce, která je určena k potrestání a nápravě osob odsouzených za trestné činy. Znalost primárních pojmů, které pomáhají při orientaci ve vězeňství mohou pomoci pochopit složitější rozbor tohoto tématu.

1.1 Základní pojmy z oblasti vězeňství

Téma vězeňského systému není výjimkou v opakování se určitých slov, slovních obrátů a zkratk. Přiblížením těchto základních pojmů je klíčové k pochopení celého oboru.

Penologie

V prvé řadě je dobré si definovat, co je to tzv. penologie. Vznik této vědní disciplíny sahá do 18. a 19. století. Důležitost tohoto pojmu nabývá tím, že se zajímá o tresty, trestání a účinky trestání na odsouzené. V knize Sociální ochrana autorka (Černíková, 2008, s. 10) zmínila jednu z definic penologie a to jako: „*nauku o trestu a trestání a jejich účincích, která zkoumá efektivnost všech druhů trestu, ale obzvláště výkon trestu odnětí svobody.*“ Aby se odsouzený dostal do vězení nebo obviněný do vazby, musí se něčím provinít (z latinského delinquer). V českém jazyce se toto slovo převzalo ve formě delikvence, což znamená zvláště závažné, až nepřijatelné chování s protispolečenským dopadem. Člověk, který se takového jednání dopustil nebo ho stále koná se nazývá delikvent (Blažek, 2019).

Trestní politika

Téma vězeňství částečně zasahuje i do politiky. Konkrétně do trestní politiky, kterou nelze ignorovat, pokud člověk zjišťuje informace o vězeňském systému. Trestní politika je definována jako část obecné politiky, která je specificky zaměřena na snižování kriminality a dalších souvisejících patologických jevů. Trestní politiku obecně lze definovat jako soubor všech vládních iniciativ, jejichž cílem je předcházet trestné činnosti a bojovat proti ní. Tyto iniciativy by měly přímo uplatňovat trestněprávní předpisy, související normy v praxi a také

čerpání z poznatků získaných prostřednictvím vědeckých technik a metodik. Stručně řečeno, jedná se o metodu snižování kriminality s využitím konkrétních vědeckých (většinou kriminologických) a právních (trestněprávních) metod (Šámal a Strya, 2018).

Bezpečnost

V rámci trestní politiky je dobré zmínit pojem bezpečnost. Bezpečnost v komunitě je základním aspektem zdravé a prosperující společnosti. Existuje několik způsobů, jak mohou jednotlivci a komunity spolupracovat na podpoře bezpečnosti a prevenci kriminality. Budování pevných vztahů se svým okolím je účinným způsobem. Pokud je případ trestného chování nahlášen policii, je to další příklad, jak podpořit prevenci a bezpečnost ve společnosti. Je dobré myslet na to, že bezpečnost je společná odpovědnost.

Vězeňská služba České republiky

Vězeňský systém zajišťuje právě VS ČR, má pod kontrolou veškeré věznice v ČR a zajišťuje odborný dohled nad vězňenými osobami. Náplň práce podrobněji popisuje zákon č. 555/1992 Sb. České národní rady o Vězeňské a justiční strážci České republiky (zákon č. 555, 1992):

- vězeňská služba je ozbrojeným bezpečnostním sborem,
- správním úřadem a účetní jednotkou,
- zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody a v rozsahu stanoveném tímto zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti

Personál VS ČR se rozděluje na příslušníky a občanské zaměstnanci. Příslušníci vykonávají práci, která je v přímém kontaktu s vězňenými osobami. Občanští zaměstnanci zase řeší úkoly spíše ekonomické a hospodárné, jako je účetnictví nebo administrativní povinnosti.

Policie České republiky

Bezpečnost, tak i celé vězeňství souvisí s hlavním orgánem, který má za úkol vytvářet a udržovat bezpečnost osob a veřejný pořádek. V zákoně č. 273/2008 Sb. o Policii České republiky je tento sbor definován (zákon č. 273, 2008):

- Policie ČR je jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor.
- Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly

na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropské unie nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.

- Policie působí na území ČR.
- Úkoly policie vykonávají příslušníci policie a zaměstnanci zařazení v policii.
- Ministr vnitra může povolat policisty k plnění úkolů ministerstva vnitra, v Policejní akademii ČR, nebo ve škole anebo školském zařízení, které nejsou organizační částí policie.

Trest

Za trestný čin se uděluje právní následek ve formě trestu, který vyjadřuje negativní právní hodnocení pachatele a jeho jednání při dosahování cíle trestního práva. Oprávnění ukládat trest mají pouze soudy a stát má pravomoc nutit k jeho výkonu (Fenyk, Císařová, Gřivna, 2019).

Účastníci trestního řízení

Dalšími pojmy související s problematikou vězeňství jsou účastníci trestního řízení (zákon č. 141, 1961):

- pachatel,
- podezřelý,
- obviněný,
- obžalovaný,
- odsouzený,
- svědek.

Bez ohledu na úroveň trestního řízení je osoba, která trestný čin spáchala, pachatelem. Nejprve je podezřelým, než je osoba obviněna. Po vznesení obvinění se pachatel označuje jako obviněný. Obžalovaným se stává, když státní zástupce podá obžalobu a soud nařídí jednání. O pachateli hovoříme jako o odsouzeném, jakmile ho soud pravomocně uzná vinným a trest nelze zvrátit ani v odvolacím řízení. Pokud je řeč o pachateli, pohled z druhé strany je očima oběti trestného činu. Oběť je osoba, která byla v důsledku trestného činu zraněna, byl jí poškozen nebo odcizen majetek, přišla o peníze, utrpěla psychickou újmu apod. Za oběť se považují i blízcí příbuzní oběti, která v důsledku trestného činu zemřela. Další přítomnou osobou v trestním řízení je svědek, jehož role je být nápomocný při řešení případu. Svědek je osoba, která může poskytnout cenné informace o trestném činu, pachateli nebo jiných

okolnostech, které jsou pro vyšetřování trestného činu zásadní. Očitý svědek je často osoba, která slyšela nebo viděla spáchání trestného činu. Obvykle je svědkem také oběť trestného činu, která v trestním řízení často slouží jako svědek i jako subjekt.

Trestní čin, zločin, přečin

Výklad definice trestného činu může mít několik forem, v zákoně č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník § 13 je definován takto (Trestní zákoník, 2009):

„(1) Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.

(2) K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.“

Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny, rozdíl mezi těmito výrazy upravuje druhý a třetí odstavec §14 v zákoně č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník (Trestní zákoník, 2009):

„(2) Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

(3) Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.“

V rámci druhé části bakalářské práce je třeba vysvětlit vybrané pozice v struktuře VS ČR:

- **Vedoucího oddělení výkonu trestu**

Provádí posouzení úrovně vnějších a vnitřních rizik a toto zhodnocení, včetně doporučení pro umístění do některého z oddělení věznice s ostrahou, neprodleně předává řediteli věznice. (Zákon č. 169, 1999)

- **Psycholog**

Psychologická diagnostika, poradenství a psychoterapie patří mezi hlavní povinnosti psychologa při práci ve vězeňském zařízení. Psycholog tyto služby nabízí nejen vězňům, ale také personálu. Nabízí řadu služeb, které pomáhají při řešení pracovních, osobních a dalších problémů (viz příloha B).

- **Vychovatel**

Hlavní odpovědností vychovatele ve věznici je zajišťovat potřeby vězňů. Zajišťuje, aby dodržovali plány napravování, povzbuzuje je ke změně dosavadního životního stylu a pomáhá jim přizpůsobit se obtížné životní situaci (viz příloha B).

- **Speciální pedagog**

Prvořadým úkolem je metodické vedení vychovatelů, koordinace činnosti týmu, který zpracovává důkladnou diagnostiku odsouzeného, jeho program zacházení a stanovuje rámec pro jeho realizaci, podíl na přímém zacházení s odsouzenými prostřednictvím organizace zájmových kroužků, sportovních akcí či kulturních aktivit, speciální vzdělávání by měl provádět kvalifikovaný příslušník VS ČR se zkušenostmi. (Hála, 2005)

1.2 Kategorizace trestů

Činnost pachatelů, která se označuje jako trestná, doprovázejí různé druhy trestů, jež jsou za taková jednání stanoveny. Za spáchání trestného činu, přečinu či zločinu se uděluje příslušný trest, o příslušné délce, které jsou upraveny v zákoně a popsány v následující kapitole. Druhy trestů jsou vymezené v zákoně č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník (Trestní zákoník, 2009):

Za spáchané trestné činy může soud uložit tresty:

- odnětí svobody,
- domácí vězení,
- obecně prospěšné práce,
- propadnutí majetku,
- peněžitý trest,
- propadnutí věci,
- zákaz činnosti,
- zákaz držení a chovu zvířat,
- zákaz pobytu,
- zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání,
- ztrátu vojenské hodnosti,
- vyhoštění.

Odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody je pro člověka největší zásah do jeho práv, jelikož je absolutně izolován od zbytku společnosti. Takový trest může soud uložit za veškeré trestné činy. Zákon stanoví pro každý trestný čin jinou délku trestu. Trest odnětí svobody má stanovenou maximální trestní sazbu 20 let, pokud nejde o mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody.

Trestem odnětí svobody se rozumí, nestanoví-li trestní zákon jinak (Trestní zákoník §55, 2009):

- nepodmíněný trest odnětí svobody,
- podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody.

Nepodmíněný trest odnětí svobody se vykonává diferencovaně ve věznici (Trestní zákoník §55, 2009):

- s ostrahou, kam zařadí pachatele, u kterého nejsou splněny podmínky pro zařazení do věznice se zvýšenou ostrahou,
- se zvýšenou ostrahou, do které pošle pachatele, kterému byl uložen výjimečný trest, kterému byl uložen trest odnětí svobody za trestný čin spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny, kterému byl za zvlášť závažný zločin uložen trest odnětí svobody ve výměře nejméně osm let, nebo který byl odsouzen za úmyslný trestný čin a v posledních pěti letech uprchl nebo se pokusil uprchnout z vazby, z výkonu trestu nebo z výkonu zabezpečovací detence.

Pokud se jedná o podmíněný trest odnětí svobody a vzhledem k povaze pachatele a okolnostem trestného činu se dá předpokládat, že účel trestu bude naplněn i bez bezprostředního vykonání trestu, lze trest odnětí svobody odložit až na tři roky. Obviněnému může být stanovena různá omezení (např. nahradit způsobenou škodu, zdržet se požívání alkoholu apod.). Výkon trestu může být odložen na dobu jednoho až pěti let. Obviněný může být také pod dohledem probačního úředníka, který bude provádět běžné kontroly odsouzeného, pokud to soud považuje za nezbytné. Soud rozhodne, že odsouzený vykoná trest ve vhodné věznici, pokud ve zkušební době nebude řádně žít a nebude dodržovat uložené podmínky. Odsouzený pachatel je povinen vykonat nepodmíněný trest odnětí svobody v příslušném zařízení, jakmile je rozsudek pravomocný. Policie je povinna odsouzeného do věznice dopravit, pokud odmítne na příkaz soudu dobrovolně nastoupit (Trestní zákoník §55, 2009).

Výjimečný trest

Zvláštním typem trestu odnětí svobody je výjimečný trest. Jediné, co jej odlišuje od ostatních trestů, je délka jeho trvání, které se může uložit na 20–30 let nebo doživotí. Například mnohonásobná vražda v této zemi může vyústit v takový trest (AZlegal, 2022).

Vazba

Vazba je mimořádné opatření, které se používá v trestním řízení k zajištění obviněného. Základní lhůta jsou 3 měsíce, poté musí být zastavena či prodloužena. Obviněného nelze držet ve vazbě déle, než je nezbytně nutné. Důvody užití vazby vůči obviněnému jsou popsány v zákoně č. 141/1961 Sb. Trestní řád § 67, jestliže z jeho jednání nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava (Trestní řád §67, 1961):

- že uprchne nebo se bude skrývat,
- že bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné,
- že bude opakovat trestnou činnost.

Zabezpečovací detence

Z ochranných opatření je zabezpečovací detence častěji používaná při léčení psychicky labilních chovanců. Soud jednou za rok přezkoumává, zda výkon zabezpečovací detence má důvody k pokračování, nebo se pacient převádí do ústavu ochranného léčení. Pokud však soud z odborné souhrnné zprávy uzná, že je léčená osoba v pořádku, propustí ji na svobodu.

Soud nařídí zabezpečovací detenci v případě (Trestní zákoník §100, 2009):

- jestliže pachatel činu jinak trestného, který by naplňoval znaky zločinu, není pro nepřičetnost trestně odpovědný, jeho pobyt na svobodě je nebezpečný a nelze očekávat, že by uložené ochranné léčení s přihlédnutím k povaze duševní poruchy a možnostem působení na pachatele vedlo k dostatečné ochraně společnosti,
- pachatel spáchal zločin ve stavu vyvolaném duševní poruchou,
- pachatel, který se oddává zneužívání návykové látky, znovu spáchal zločin, ač již byl pro zločin spáchaný pod vlivem návykové látky nebo v souvislosti s jejím zneužíváním odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta.

Konkrétněji jsou důvody pro uložení zabezpečovací detence vysvětleny v zákoně č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník §100.

Domácí vězení

Jedna varianta z alternativních trestů je právě domácí vězení, kterou Trestní zákoník v §60 definuje (Trestní zákoník §60, 2009):

„Trest domácího vězení spočívá v povinnosti odsouzeného zdržovat se po dobu výkonu tohoto trestu v určeném obydlí nebo jeho části v soudem stanoveném časovém období, nebrání-li mu v tom důležité důvody, zejména výkon zaměstnání nebo povolání nebo poskytnutí zdravotních služeb u poskytovatele zdravotních služeb v důsledku jeho onemocnění nebo úrazu; poskytovatel zdravotních služeb je povinen na vyžádání orgánu činného v trestním řízení mu tuto skutečnost sdělit.“

Obecně prospěšné práce

Pokud je řeč o alternativních trestech, obecně prospěšné práce nesmí být vynechány. Je to jeden z těch trestů, které mají nápravný účinek, a zároveň uvolňují kapacitu vazebních a klasických věznic. Provinil se pachatel trestním chováním s trestní sazbou do pěti let může (Trestní zákoník §62, 2009):

- soud uložit trest obecně prospěšných prací, odsuzuje-li pachatele za přečin,
- trest obecně prospěšných prací spočívá v nutnosti vykonávat obecně prospěšné práce v předem stanoveném rozsahu ve prospěch zajišťovatele, kterým může být stát, kraj, obec nebo jiná právnická osoba,
- práce nesmí sloužit výdělečným účelům odsouzeného.

Propadnutí majetku

Tento trest je nejprísnejší majetkový trest v ČR, za daňové úniky nebo zneužívání evropských fondů a dotací (Trestní zákoník §66, 2009):

- odsuzuje-li soud pachatele k výjimečnému trestu nebo za zvlášť závažný zločin, kterým pachatel získal nebo se snažil získat majetkový prospěch pro sebe nebo pro jiného, může soud s přihlédnutím k okolnostem spáchaného trestného činu a uložit trest propadnutí majetku,
- propadnutí majetku postihuje celý majetek odsouzeného nebo tu jeho část, kterou soud určí,
- propadlý majetek připadá státu.

Peněžitý trest

Obdobný jako propadnutí majetku s rozdílem nižších sankcí. Tento trest je také uváděn jako jeden z alternativních trestů (Trestní zákoník §67, 2009):

„Peněžitý trest může soud uložit, jestliže pachatel pro sebe nebo pro jiného úmyslným trestným činem získal nebo se snažil získat majetkový prospěch.“

Propadnutí věci

Cílem trestu propadnutí věci je zbavit pachatele předmětu, který by mohl být použit k dalšímu páčání trestné činnosti, ztížit pachateli páčání další trestné činnosti a případně odejmout pachateli prospěch z trestného činu (Trestní zákoník §70, 2009):

- soud uloží trest propadnutí věci, která je bezprostředním výnosem z trestné činnosti,
- tento trest se ukládá na takovou věc:
 - a) která je nástrojem trestné činnosti, nebo
 - b) která je zprostředkovaným výnosem z trestné činnosti,
 - c) jen jde-li o věc náležející pachateli,
- propadlá věc připadá státu.

Zákaz činnosti

Nejčastěji, kdy je tento trest udělován, je při zákazu řízení motorových vozidel nebo zákazu činnosti ve státní správě (Trestní zákoník §73, 2009):

- Pokud se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s touto činností, může mu soud uložit zákaz činnosti na jeden rok až deset let.
- Pachatelům, kterým byl uložen trest zákazu činnosti, se po dobu výkonu trestu zakazuje vykonávat činnost, k níž je třeba zvláštního povolení, jejíž výkon je upraven jiným právním předpisem nebo jejíž výkon spadá do působnosti určitého zaměstnání, povolání nebo funkce.

Zákaz držení a chovu zvířat

Má-li pachatel sklony k týraní, mrzačení či jinému nehumánnímu chování ke zvířatům, soud stanovuje právě trest zákazu držení a chovu zvířat.

- Jde o trest, kdy se pachateli zakazuje držení, péče nebo chovu zvířat, jestliže spáchal trestný čin v této souvislosti. Doba, na kterou se tento trest může uložit je stanovena ve výši až deseti let. (Trestní zákoník §74 a, 2009)

Zákaz pobytu

Podoby zákazu pobytu mohou být různé, je možné zakázat, jak pobyt na určitém místě, tak zákaz pobytu v určité lokalitě (Trestní zákoník §75, 2009).

- S přihlédnutím k předchozímu způsobu života pachatele a místu, kde byl trestný čin spáchán, může soud za úmyslný trestný čin uložit trest zákazu pobytu na dobu od jednoho roku do deseti let, vyžaduje-li to ochrana veřejného pořádku, rodiny, zdraví, mravnosti nebo majetku; trest zákazu pobytu se nesmí vztahovat na místo nebo obvod, v němž má pachatel bydliště.
- K dočasnému pobytu v takovém místě nebo v takovém okrese za účelem nezbytné osobní záležitosti musí být vystaveno povolení. Trest zákazu pobytu spočívá v tom, že odsouzený se nesmí po dobu výkonu tohoto trestu zdržovat na určitém místě nebo v určitém okrese.

Zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce

Trest se vztahuje na trestné chování v podobě výtržnictví a přísného nedodržování pravidel stanovených pořadatelem společenské akce. (Trestní zákoník §76, 2009)

„(1) Soud může uložit trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce až na deset let, dopustil-li se pachatel úmyslného trestného činu v souvislosti s návštěvou takové akce.

(2) Jako samostatný trest může být trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce uložen, jestliže vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného přečinu a osobě a poměrům pachatele uložení jiného trestu není třeba.

(3) Trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce spočívá v tom, že se odsouzenému po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje účast na stanovených sportovních, kulturních a jiných společenských akcích.“

Ztrátu čestných titulů nebo vyznamenání

Takovýto trest zákon stanovuje osobám, které svým jednáním vyvracejí skutky, za které čestný titul či vyznamenání dostali (Trestní zákoník §78, 2009).

„(1) Soud může uložit trest ztráty čestných titulů nebo vyznamenání, odsuzuje-li pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta.

(2) Ztráta čestných titulů nebo vyznamenání spočívá v tom, že odsouzený ztrácí vyznamenání, čestná uznání a jiné čestné tituly udělené podle vnitrostátních právních předpisů.“

Ztrátu vojenské hodnosti

Pouze v řadách ozbrojených sil lze uplatnit tento trest, jelikož vojenské hodnosti v žádné jiné službě nejsou (Trestní zákoník §79, 2009).

„(1) Soud může uložit trest ztráty vojenské hodnosti, odsuzuje-li pachatele za úmyslný trestný čin spáchaný ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky k nepodmíněnému trestu odnětí svobody nejméně na dvě léta.

(2) Soud může uložit tento trest též vedle jiného trestu, jestliže to vzhledem k povaze spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a pořádek v ozbrojených silách.

(3) Ztráta vojenské hodnosti spočívá v tom, že se odsouzenému snižuje hodnost v ozbrojených silách na hodnost vojína.“

Vyhoštění

Spočívá v ukončení pobytu na území ČR cizineckou policií a zároveň stanovenou lhůtou po jakou dobu vyhoštění přetrvá (Trestní zákoník §80, 2009).

- Vyžaduje-li to bezpečnost lidí nebo majetku anebo jiný obecný zájem, může soud uložit pachateli, který není občanem ČR, trest vyhoštění z republiky, a to jako samostatný trest nebo vedle jiného trestu.
- Podle povahy a závažnosti spáchaného trestného činu, možností nápravy, poměrů pachatele a míry ohrožení bezpečnosti lidí, majetku nebo jiného obecného zájmu může soud uložit trest vyhoštění v rozmezí od jednoho roku do deseti let nebo na dobu neurčitou.

2 VYMEZENÍ VĚZEŇSKÉHO SYSTÉMU ČR

Společnost je nastavená díky vzdělání a působením medií tak, že každý o VS ČR někdy slyšel. Přesto vést smysluplnou konverzaci na toto téma je pro většinu obyvatelstva těžší. Někteří se s ní setkají blíže ve školách, u příležitosti náboru skrz média, nebo v případě zájmu o zaměstnání příslušníků vězeňské služby. Druhá strana mince, s čím si lidé spojují VS, je výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS), výkon vazby (dále jen VV) nebo výkon zabezpečovací detence (dále jen VZD). Věří, že je životní situace zavedla tak daleko, aby konali trestnou činností a následně byli odsouzeni k trestu odnětí svobody. Tato kapitola má za úkol předat základní informace o VS ČR jako nezbytné složce právního státu.

Výkon vězeňské služby upravuje zákon č. 555/1992 Sb. o Vězeňské a justiční strážní České republiky. VS ČR je ozbrojeným bezpečnostním sborem, který zajišťuje VV, VZD a VTOS. Zajišťuje v rozsahu stanoveném zákonem ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů a při činnosti státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti České republiky (dále jen MSČR). Jako správní úřad a účetní jednotka vede účetnictví o své činnosti. (Zákon o Vězeňské službě a justiční strážní, 1992)

Vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba, Akademie Vězeňské služby a pověřené orgány Vězeňské služby plní úkoly jménem VS ČR v souladu s § 2 zákona č. 555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů (zákon č. 555, 1992):

- Vězeňská stráž pozoruje, předvádí a eskortuje osoby ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence a ve výkonu trestu odnětí svobody, eskortuje tyto osoby do výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ústavního ochranného léčení nebo zabezpečovací detence, střeží vazební věznice, věznice, ÚPVZD.
- Justiční stráž zajišťuje pořádek a bezpečnost v budovách soudů, státních zastupitelství a ministerstva a v jiných místech jejich činnosti.
- Správní služba rozhoduje ve správním řízení podle zvláštních právních předpisů a zabezpečuje organizační, ekonomickou, vzdělávací, výchovnou, zdravotnickou a další odbornou činnost.
- Pověřené orgány Vězeňské služby mají postavení policejního orgánu v řízení o trestných činech osob ve výkonu vazby, trestu odnětí svobody a zabezpečovací detence, spáchaných ve vazební věznici, věznici nebo v ústavu pro výkon zabezpečovací detence (dále jen ÚPVZD). Náleží jim též oprávnění používat podpůrné operativně pátrací prostředky.

VS ČR je odpovědná za správu věznic a nápravných zařízení. Jejím hlavním úkolem je zajistit bezpečné a spolehlivé zadržování vězňů, a zároveň jim zpřístupnit programy a služby, které jim pomohou s nápravou a resocializací po ukončení trestu. Mezi dílčí úkoly, které VS ČR vykonává se mohou řadit například tyto (zákon č. 555, 1992):

- zajištění bezpečnosti a ochrany vězňů, zaměstnanců a návštěvníků ve věznici,
- poskytování základních potřeb vězňům, jako je strava, oblečení apod.,
- nabídka vzdělávacích programů, které vězňům pomáhají získat dovednosti a znalosti, jež mohou být užitečné po propuštění,
- poskytování lékařských a psychiatrických služeb,
- vypracovávání a dodržování zásad a postupů, kterými se řídí provoz věznice,
- zajišťování spravedlivého zacházení s vězni a ochrany jejich práv,
- příprava vězňů na jejich případné propuštění a návrat do společnosti,
- spolupráce s dalšími agenturami a organizacemi za účelem poskytování podpory a zdrojů vězňům a jejich rodinám.

Zaměstnanci vězeňské služby hrají klíčovou roli při udržování bezpečnosti ve společnosti a snižování recidivy. Tím, že vězňům poskytují potřebnou podporu, kterou potřebují k úspěšnému návratu do společnosti, snižování pravděpodobnosti opakování trestné činnosti a podporuje bezpečnější a spravedlivější společnost. Jako nemalý ozbrojený bezpečnostní sbor musí své úkoly rozdělit do menších jednotek. Vězeňský systém v ČR je rozdělen do krajů, přičemž každý kraj má svá vlastní vězeňská zařízení. Tato decentralizovaná struktura umožňuje větší místní kontrolu a řízení věznic. Decentralizací vězeňství se rozumí proces převodu kontroly a řízení věznic z ústředního orgánu na místní nebo regionální orgány. Z pohledu personálního obsazení VS ČR zahrnuje jak administrativní, tak provozní personál. Administrativní část zahrnuje vedoucí pracovníky, účetní, specialisty na lidské zdroje a další odborníky odpovědné za řízení služby. Provozní zahrnuje příslušníky vězeňské služby, zdravotníky, vychovatele a další pracovníky odpovědné za každodenní provoz zařízení a péči o vězně. Počet zaměstnanců VS ČR je v posledních letech obzvláště řešeným tématem. Hrozí zde určité obavy z vysoké míry fluktuace zaměstnanců, která může mít dopad na kontinuitu služby (VS ČR, 2004).

Vězňům je umožněn přístup ke vzdělávání, odborné přípravě a dalším programům, včetně školení v oborech, jako je truhlářství a svářeni, a možností dalšího vzdělávání. Vzdělávání je většinou určeno jen pro obory s výučním listem, což dává naději udržení řemesel ve společnosti. Například program rehabilitace má pomoci rozvíjet dovednosti a reintegrovat

se po propuštění do společnosti. V rámci služeb pro odsouzené je nutné zařadit i zdravotní péči. Vězni mají v rámci vězeňského systému přístup k lékařským a psychiatrickým službám. Často těchto privilegií zneužívají, aby se dostali z každodenního stereotypu. Takové chování v negativní míře zahlcuje systém. Programy, které VS ČR při výkonu trestu nabízí, by měly přispívat k zamezení opakovanému výskytu recidivy. Sklon osob k opětovnému páchání trestné činnosti po propuštění z vězení, je v ČR stejně jako v mnoha jiných zemích problémem. K řešení recidivy jsou zavedena různá opatření, které nechybí ani u podpory úspěšné reintegrace pachatelů trestných činů do společnosti, včetně poskytování programů odborné přípravy, vzdělávání, podpory komunitních alternativ k uvěznění, nabídky poradenství a dalších podpůrných služeb. Je však třeba vyvinout větší úsilí při řešení základních faktorů, které přispívají k recidivě jako je chudoba, nezaměstnanost a sociální vyloučení. ČR představila v březnu v roce 2021 zásady restorativní justice s tím, že ji chce přidat do svého systému trestního soudnictví. Restorativní justice se zaměřuje na nápravu škod způsobených trestným jednáním a na obnovu vztahů mezi pachatelem a obětí. Tento projekt klade důraz na nápravu škod a řešení potřeb oběti i pachatele, v nalezení spravedlnosti a převzetí odpovědnosti pachatele (Restorativní justice, 2021).

Jeden z dalších problémů je stále vedená diskuse o přeplněnosti věznic. Přes snahy o snížení počtu vězňů zůstává přeplněnost věznic aktuálním problémem. Současná míra obsazenosti se pohybuje stále nad hranicí možného počtu ubytovaných, což znamená, že některá zařízení pracují s nadměrnou kapacitou. Úzce související aspekt je nedostatek zaměstnanců. Příslušníků VS ČR nepřibývá natolik rychle, aby se jejich počet vyrovnal stoupajícím počtům odsouzených k trestu odnětí svobody. Řešení, které přicházejí v úvahu je využívání alternativních trestů. Zavedení alternativních trestů, jako jsou veřejně prospěšné práce a elektronický monitoring, jsou prostředky ke snížení počtu vězňů a řešení základních příčin kriminálního chování. Není to samozřejmě konečným řešením, ale na zpomalení přibývajících vězňů to není špatný krok (MS ČR, 2017).

Český vězeňský systém se řídí zásadami individualizace trestů, dodržování lidských práv a resocializace. Podle stupně nebezpečnosti a povahy trestného činu jsou vězni kategorizováni a zařazováni do různých nápravných zařízení, jako jsou otevřené věznice (dále jen OV), polootevřené věznice a uzavřené věznice. V Evropě (nejen v ní) se formát OV rozvinul a rozšířil zejména v letech po druhé světové válce v rámci významných změn státní trestní politiky. Dnes se OV staly důležitými principy současných moderních vězeňských systémů po celém světě. Jsou dobře zavedeným a účinným nástrojem trestní politiky. Formát OV v českém vězeňském

systemu má snahu postupně připravovat vězně na jejich odchod z věznice a snížit recidivu a nebezpečí spojených s "šokem z propuštění". Proto je jeho filozofie skvělou technikou, jak připravit pachatele na život mimo vězení. Polootevřená věznice je typ nápravného zařízení, kde mají vězni větší volnost pohybu. Mají možnost účastnit se pracovních a vzdělávacích programů, ale stále se musí na noc vracet do cel nebo ubytoven. Mohou pracovat mimo věznici pod dohledem nebo se účastnit programů odborného vzdělávání, které jim pomohou získat dovednosti a znalosti, potřebné k tomu, aby si po propuštění našli zaměstnání. Je zde nižší úroveň zabezpečení, ale vězni stále podléhají přísným pravidlům a předpisům. Takový typ věznice se často používají jako přechodná fáze pro vězně, kteří mají za nedlouho splněný výkon trestu, a kteří se připravují na opětovné začlenění do společnosti. Cílem polootevřené věznice je postupně zvyšovat úroveň jejich odpovědnosti a samostatnosti a připravit je tak na případné propuštění (MS ČR, 2017).

2.1 Funkce vězeňské služby

Hlavním úkolem VS ČR je izolovat jedince od společnosti, aby dále nepáchal trestnou činnost. Posláním či smyslem tohoto úkolu, a zároveň celé vězeňské služby, je především náprava člověka jako pachatele. Podněcování změn chování u pachatele, které povede k resocializaci, nelze učinit jinak než poznáním jeho osobnosti. Následně se mění i přístup k odsouzenému. Všichni vězni potřebují individuální přístup z důvodu různorodosti spáchaných činů a nekonečné škále podnětů, kvůli kterým byly činy spáchané. VS ČR nesmí podceňovat ani jediný svůj krok. Už od konfliktu pachatele se zákonem musejí příslušníci své jednání kontrolovat směrem správného postupu k sociální reintegraci.

Prevence je dalším posláním vězeňské služby. Už od útlého věku začíná lidská mysl upřednostňovat jisté aspekty chování, díky kterým se i začíná formovat osobnost člověka. Povědomí, jaký trest mohou lidé dostat za určité skutky, vyvolá strach, na základě, kterého se proces tvoření osobnosti náhle změní. Z takových důvodů bývají realizovány návštěvy základních a středních škol. Vytvořením strachu z trestu některé děti již v nízkém věku odradí od páchaní trestných činů, a tím VS ČR cílí na prevenci. Dalším a neoddelitelným důvodem práce na prevenci je ochrana komunity. Monitoring propuštěných osob poskytuje dost informací, aby mohl vězeňský systém rychle zasáhnout nebo poskytnout potřebnou podporu či zdroje při začleňování zpět do společnosti. Samozřejmě i monitorování v obcích, na dálnicích nebo v různých objektech s vysokou návštěvností, jsou kroky k podpoře prevence páchaní trestných činů. Pohled ze strany zaměstnance nabízí vnímání možných rizik při každodenním

kontaktem s odsouzenými osobami či nebezpečnými pachateli. Proto jedním z dalších posláních je zajištění bezpečnosti pro příslušníky vězeňské služby. Rovnováha mezi bezpečnou společností, znovunabytí práv pachatele a zajištění ochrany zaměstnanců je důležité skloubit s dodržováním práv, povinností i s důstojným přístupem k všem osobám zapojených do systému trestního soudnictví. Jelikož jsou příslušníci VS ČR ve služebním poměru, je zde pár rozdílů oproti klasickému zaměstnání. Bezpečnostní opatření musí mít větší úroveň z důvodu práce kolikrát s nebezpečnými osobami. Služební poměr také poskytuje po uplynulých 15 let výsluhový příspěvek a ozdravující pobyty, které jsou zaměřeny na regeneraci. Takovýto benefit je jedním z poskytovaných forem zabezpečení příslušníkům, kteří pracují s odsouzenými osobami. (VS ČR, 2004)

Z výše uvedeného posláních vyplývá, že izolační funkce a výchovná funkce, jsou dvě základní funkce vězeňského systému, které vykonává vězeňská a justiční stráž. Za účelem potrestání nebo kontroly vězňů je běžnou praxí umístit některé z nich na samotku nebo do jiných forem omezujícího ubytování. Pokud je vězeň považován za hrozbu pro sebe, ostatní nebo bezpečnost zařízení, často se používá právě izolační funkce. Izolace je často považována za nezbytný nástroj pro udržení pořádku a disciplíny ve vězeňském prostředí. Výchovná funkce je pak účinnější u dlouhodobějších trestů, jelikož tresty do 3 let nebo podmíněné tresty nemají časové možnosti pro důkladnou nápravu odsouzeného (statistická ročenka Vězeňské služby ČR, 2014).

S tím souvisí výkon zdravotnického personálu ve věznicích. Pro výkon základních činností je třeba zajistit plnění vedlejších úkolů, jako jsou personální, provozní a technologické úkoly, složité řízení a úkoly řízení na jednotlivých úrovních vězeňského systému. Můžeme se také poučit o rozdílu mezi kompenzační a regulační úlohou, přičemž kompenzační úloha se zaměřuje na cíl zbavit oběti nebo pozůstalých jejich špatných emocí úplně nebo je alespoň odčinit. Regulační úloha zdůrazňuje cíl ochrany společnosti před trestnou činností.

Zdravotní služby

VS ČR je ze zákona povinna poskytovat zdravotní péči ve svých zdravotnických zařízeních osobám, které jsou ve VV, ve VTOS, příslušníkům a občanským zaměstnancům Vězeňské služby. V důsledku toho VS ČR poskytuje zdravotnické služby v mezích platného oprávnění vydaného MS v roce 2013. Poskytovatelé zdravotních služeb mimo vězeňství mohou být vyzváni k provedení zdravotních služeb, které nejsou zahrnuty v oprávnění, nebo které jsou jinak potřebné. V každé věznici je zdravotnické zařízení poskytující ambulantní lékařskou péči. Lůžkovou péči nabízí jak Vazební věznice a ÚPVZD Brno, tak Vazební věznice Praha Pankrác. Většinu klientely zdravotnických zařízení a nemocnic vězeňské služby v ČR tvoří osoby ve výkonu vazby, ve výkonu trestu odnětí svobody nebo čekající na soud. Počet registrovaných klientů, kteří jsou zároveň zaměstnanci VS ČR, je poměrně nízký a nová registrace klientů se neprovádí často. Každé zdravotní středisko nabízí:

- lékařskou péči prováděnou praktickým lékařem,
- gynekologickou péči pro ženy.

Další specializované zdravotní služby jsou nabízeny ve zdravotnických zařízeních a nemocnicích v souladu s potřebami VS ČR, a to jak s ohledem na dostupnost mimovězeňských poskytovatelů zdravotních služeb, tak i s ohledem na aktuální personální kapacity konkrétních zdravotnických odborností v rozsahu požadovaném příslušnou zdravotnickou legislativou. Nemocnice a zdravotní střediska poskytují především léčebně preventivní zdravotní služby. (VS ČR, 2004)

Zdravotnickou péči poskytovanou osobám ve výkonu vazby nebo trestu odnětí svobody vymezují tyto zákony:

- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů
- Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby, ve znění pozdějších předpisů

2.2 Historický vývoj vězeňského systému na území ČR

Kapitola má za cíl stručně seznámit se způsoby trestání na území ČR a nastínit, jakým způsobem se vyvíjelo zacházení s odsouzenými (např. z dnešního pohledu se za mírný prohřešek dříve trestalo mnohonásobně přísněji). Historie trestů sahá až do raných kultur, kde se nejčastěji používaly tělesné nebo fyzické tresty. Tyto tresty měly pachatele zranit a sloužit jako varování pro ostatní. Postupem času se vyvinuly tresty jako vězení, pokuty a veřejně prospěšné práce.

Jedním z prvních doložených příkladů trestů je Chammurapiho zákoník. Jedná se o sbírku pravidel, kterou vypracoval babylonský panovník Chammurapi kolem roku 1754 př. n. l. Tento zákoník stanovil tresty za různé přestupky (např. pokuty, otroctví, a dokonce i smrt). Vedle vyhnanství a vykázní používali staří Řekové a Římané také tělesné tresty včetně bičování a ukřižování.

Ve středověku se stále častěji zaváděly přísnější sankce k udržení společenského pořádku a zabránění zločinu. Za trestné činy od krádeže po velezradu se často používal trest smrti. K vynucení přiznání zločinců a potrestání pachatelů se často používalo mučení. Nakonec v průběhu osvícenství v 18. století mučení a tresty smrti ztratily na oblibě (VS ČR, 2004).

V průběhu 19. století se vězení jako forma trestu používala stále častěji. Bylo to důsledkem růstu počtu věznic a představy, že je vhodnější pachatele spíše rehabilitovat než pouze trestat. Ve snaze zlepšit podmínky ve věznicích vznikl moderní vězeňský systém, který umožnil pachatelům přístup ke vzdělání a pracovnímu výcviku.

Pokud je řeč o trestu odnětí svobody, je třeba si uvědomit, že neměl vždy takovou podobu, jakou má dnes. S koncem středověku přišla i obnova trestního systému. Dříve se za porušení, tehdy platných zákonů, trestalo především fyzicky a to mučením, mrzačením nebo smrtí. Doba osvícenství přinesla reformy ve vězeňském systému díky vládě Marie Terezie a jejího syna Josefa II. Mezi 17.–18. stoletím byli pachatelé menších trestných činů zatýkáni a hlídáni v tzv. obecních domech, které sloužily jako chudobince nebo nemocnice. Tento systém však nerozlišoval mezi ženami a muži, mladistvými, chorými, nemocnými, jelikož hlavní podstatou byla izolace od zbytku společnosti. Na začátku 18. století v roce 1823 byla v Praze vybudovaná první státní Svatováclavská věznice. Zde došlo již k řádnému rozlišení vězňů na muže, ženy, mladiství a podle psychického narušení pachatelů. (VS ČR, 2004)

Významnou osobou v českém vězeňství byl páter František Josef Řezáč (06. 1. 1819–25. 12. 1879). Byl to katolický kněz, politik, pedagog a spisovatel. Je uznáván za jeho úsilí o reformu vězeňství. Za jednu z příčin páchaní zločinů, považoval nízký stupeň vzdělání vedoucí k negramotnosti a schylování se k trestným činům. Snaha o snížení kriminality za pomoci prevence (výchova jak v rodině, ve škole i náboženská), detence (zlepšení kvality zacházení s odsouzenými) a postpenitenciární péče (pomoc propuštěným vězňům v zapojení zpátky do společnosti). Svými myšlenkami předčil dobu a jeho metody byly v mnohém podobné modernímu pojetí kriminologie. *Vězeňství v posávacích spůsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců* je často zmiňované dílo, které F. J. Řezáč v této

oblasti napsal, a které se stalo při vzniku samostatné ČR jedním ze základních kamenů při zpracování nové formy českého vězeňství (Kýr, 2013).

Mezi lety 1850–1918 došlo na území habsburské monarchie k zestátnění vězeňství a soudnictví. Rozvoji zaznamenalo i vzdělání vězňů, především mladistvých a při sociální pomoci po propuštění. Tresty se začaly členit díky vzniklému zákonu č. 117/1852 říšský zákoník, o zločinech, přečinech a přestupcích, podle závažnosti spáchaného činu. Pachatelé mohli být potrestáni žalářem, těžkým žalářem, vězením a tuhým vězením. Hlavní rozdíl byl v poutání, stravování a zařazování do pracovní činnosti. Pobyt a chování vězňů upravoval tzv. Domácí řád a jeho porušení neslo za následky potrestání ve formě půstu, samovazby nebo temnice. Všichni museli navštěvovat bohoslužby (katolické, evangelické a židovské) a vězni negramotní nebo nedostatečně vzdělaní do 35 let věku museli chodit na školní vyučování. V Čechách tyto trestní ústavy spravovala kongregace milosrdných sester sv. Karla Boromejského. Dohled byl do roku 1914 řízen vojskem, jelikož v tomto roce byl vydán zákon č. 16/1914, o sboru strážce vězeňské (VS ČR, 2004).

Vznik Československé republiky (dále jen ČSR) roku 1918 odstartoval užívání justičního a vězeňského systému rakouské monarchie. Postupem času byl kladen důraz na postupné zmírňování vězeňského režimu v oblasti nápravy trestanců dělením do 3 disciplinárních tříd. Třídy se dělily podle výhod pro vězně. Čím vyšší třída tím měl trestanec více práv; například ve III. třídě si mohli vězni častěji nakupovat tzv. vedlejší požitky ve výši 40 krejcarů a dále směli mít častěji návštěvy, a to jednou za měsíc. V roce 1928 v Čechách existovalo 6 mužských trestnic (Plzeň, Leopoldov, Kartouzy, Ilava, Mírov a Řepy u Prahy). Centrální řízení vězeňství zajišťovalo Ministerstvo spravedlnosti ve spolupráci s mezinárodní komisí pro trestní právo a vězeňství. (VS ČR, 2004)

V roce 1939, kdy se rozpadla ČSR a vznikl Protektorát Čech a Moravy, se vězeňský systém rakouské monarchie výrazně nezměnil. Do protektorátního ministerstva spravedlnosti byl nasazen úředník, který sledoval a koordinoval činnost ministerstva s německými úřady. České vězeňské ústavy byly zcela nebo z části využívány německou justicí a tajnou státní policií tzv. gestapem. Dosavadní personál musel složit zkoušku z německého jazyka a slib věrnosti vůdci Velkoněmecké říše Adolfu Hitlerovi. Všeobecná správa a řízení soudních věznic a trestnic přešla roku 1943 na vrchní soudy a roku 1945 zpět do působnosti ministerstva spravedlnosti. V následujících letech ministerstvo vnitra a ministerstvo národní obrany mělo ve správě další vězeňské zařízení, jako byli internační, sběrný a pracovní tábory na shromáždění německého

obyvatelstva. Němci odsouzení na dobu delší než pět let, byli využíváni na odstraňování poválečných škod na pozemních komunikacích, veřejných budovách a při obnově národního hospodářství. Před rokem 1953, kdy československé vězeňství dostalo podobu podle sovětského vzoru, došlo k reorganizaci vězeňského personálu vznikem zákona č. 321/1948, o uniformovaném sboru vězeňské stráže (dále jen SVS). V těchto letech vznikl Řád nápravných zařízení, který stanovoval jejich strukturu. Členil je na 6 typů, a to podle stupňů střežení. Například nebezpeční odsouzení byli převáženi do zvláštních oddělení, které spravovaly nápravné pracovní tábory Leopoldov, Valdice, Plzeň a Pardubice. V 60. letech nebyl již československý systém aktuální z hlediska Standardních minimálních pravidel navržené Organizací spojených národů (dále jen OSN). Vznik zákona č. 59/1965 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody opět změnil zařazování odsouzených do 3 nápravně výchovných skupin (dále jen NVS). V první NVS byli prvotrestanci, ve druhé pachatelé za úmyslně spáchané trestné činy a třetí NVS byla určena pro pachatele za nejzávažnější trestné činy nebo za trestné činy proti republice, jako jsou například (VS ČR, 2004):

- vlastizrada,
- vyzvědačství,
- teror.

Ze 70. a 80. let se důsledky tzv. normalizace zahojily udělením amnestie za trestné činy proti republice a dne 8. 12. 1989 bylo propuštěno 52 vězňů. Poté začátkem roku 1990 prezident Václav Havel udělil amnestii okolo 16 000 vězňům. Byly vytvořeny komise České národní rady na nápravu špatného zacházení s vězni. Jejich náplní bylo navštěvovat věznice a vymýšlet kompromisy ve stížnostech vězňů. V těchto letech byl zrušen trest smrti a byl nahrazen doživotním trestem odnětí svobody. Evropská vězeňská pravidla přinesla novou strukturu českého vězeňského systému v podobě zákona č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráž, který dal nový vzhled organizaci českého vězeňství. Řady zaměstnanců se rozšířily do tří skupin. První dvě Vězeňská a justiční stráž byly řízeny zákonem č. 186/1992 Sb., o služebním poměru Policie ČR. Tyto dvě skupiny měly na starost udržení pořádku při výkonu trestů a justice. Třetím článkem rozšíření zaměstnanců je správní služba s civilními zaměstnanci, kteří vykonávají důležité pozice ve správním řízení.

Se vznikem samostatné ČR roku 1993 byla odpovědnost za VS předána do rukou generálního ředitele, jmenovaného ministrem spravedlnosti. Na základě dodržování základních práv a občanských svobod byl vytvořen zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby. Ten upravoval

zacházení s obviněnými tak, aby byli omezováni jen do takové míry, kdy je to důležité pro trestní řízení. Zákon č. 294/1994 Sb., který doplňuje změnu zákona č. 59/1956 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, přinesl úpravy v pojmenování a rozdělení zařízení pro výkon trestu, na základě, kterého se věznice začaly dělit na (VS ČR, 2004):

- věznice s dozorem,
- věznice s dohledem,
- věznice s ostrahou,
- věznice se zvýšenou ostrahou.

Rozdíl mezi věznicí s ostrahou a zvýšenou ostrahou je ve stupni zabezpečení podle vyhodnocení vnitřních a vnějších rizik. Do těchto zařízení rozděloval a přemísťoval odsouzené soud. O pět let později na podnět požadavků a zkušeností ze zahraničí Evropských vězeňských pravidel byl vydán zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Kontrolní činnost uvnitř vězeňského systému se stala jedním z nejdůležitějších úkolů generálního ředitelství VS ČR a odboru generální inspekce MS. (VS ČR, 2004)

V ČR dnes fungují klasické věznice, věznice s nízkým stupněm ostrahy a věznice pro ženy a mladistvé. Je důležité zmínit, že od roku 2017 jsou věznice dělené už jen do dvou typů. Věznice se tedy dělí na:

- věznice s ostrahou,
- věznice se zvýšenou ostrahou.

Spolu s výkonem trestu nabízí vězeňský systém vězňům různé rehabilitační programy a vzdělávací příležitosti, které jim pomáhají vrátit se zpět do společnosti a snížit riziko recidivy. (VS ČR, 2004)

2.3 Struktura Vězeňské služby ČR

Jak již bylo zmíněno na začátku druhé kapitoly, VS ČR své povinnosti, práva, a úkoly rozděluje do čtyř mezi sebou spolupracujících jednotek. Těmi jsou vězeňská stráž, justiční stráž, správní služba a pověřené orgány Vězeňské služby. Aktuální situace na počty věznic je taková, že na území ČR je 35 věznic, z toho 10 je vazebních. Vazební věznice v Brně, v Praze na Pankráci a věznice v Opavě mají jako součást ÚPVZD. Klasická věznice a věznice vazební se liší v osobách které, izolují od zbytku společnosti. Ve vazebních věznicích střeží osoby, které čekají na rozsudek soudu a v klasické věznici jsou již odsouzení pachatelé, kteří si odpykávají

trest odnětí svobody. Zásady, kvůli kterým je obviněnému uložena vazba jsou popsány v zákoně č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby (zákon č. 293, 1993):

„Dokud není pravomocným odsuzujícím rozsudkem soudu vyslovena vina, nelze na toho, kdo byl vzat do vazby, hledět, jako by byl vinen. Během výkonu vazby smí být obviněný podroben jen těm omezením, která jsou nutná ke splnění účelu vazby z hlediska jejího důvodu a k zachování stanoveného vnitřního pořádku a bezpečnosti. Ve výkonu vazby nesmí být ponižována lidská důstojnost obviněného a nesmí být podrobován fyzickému ani psychickému nátlaku.“

ÚPVZD může být definován jako jeden ze způsobů obrany společnosti před nebezpečnými duševně nemocnými (nebo i drogově závislími), u nichž ochranné léčení není schopno plnit svůj účel. S výhradou, že po dobu výkonu ochranné výchovy jsou u těchto osob prováděny terapeutické, psychologické, výchovné, vzdělávací, pedagogické, rehabilitační a aktivizační programy tak, aby na základě jejich výsledků mohlo být dosaženo stavu, kdy může být zabezpečovací detence změněna na ústavní ochranné léčení. (VS ČR, 2004)

Dále VS ČR disponuje akademií, která představuje celostátní organizační jednotku VS ČR a resortní vzdělávací zařízení MS. Je jediným vzdělávacím střediskem českého vězeňství. Hlavním úkolem akademie je zajistit, aby všichni nově přijatí příslušníci a občanskí zaměstnanci vězeňské služby byli dostatečně vyškoleni a vzděláni pro výkon služby ve všech oblastech činnosti VS ČR. Střední odborná škola je další organizační jednotkou, která byla vytvořena na základě zřizovací listiny MS, která rovněž vymezuje základní vlastnosti této instituce. Jejím hlavním úkolem v oblasti vzdělávání je vytvářet příznivé podmínky pro vzdělávání ve vězeňském systému, zejména poskytováním vhodných vzdělávacích příležitostí, které připraví žáky na zaměstnání po propuštění z vězení.

Vězeňskou službu řídí generální ředitel VS (dále jen generální ředitel), který je jmenován a odvoláván Ministrem spravedlnosti. Generální ředitel odpovídá za výkon činnosti vězeňské služby ministru spravedlnosti. Generálnímu řediteli odpovídají další čtyři pozice, o kterých bude stručným přiblížením psáno v následujících řádcích. Prvním je náměstek generálního ředitele, jehož činnost spočívá v kontrole prevence a stížností, v dohledu na správném zacházení s odsouzenými nebo na činnosti v oboru služební kynologie. Dále generálnímu řediteli odpovídá náměstek pro zdravotnictví a správní činnost. Na této pozici spravuje například centrální evidenci vězněných osob, archiv vězeňské služby, veřejné zakázky a přehled v právních analýzách a legislativě. Třetím a posledním náměstkem je náměstek pro

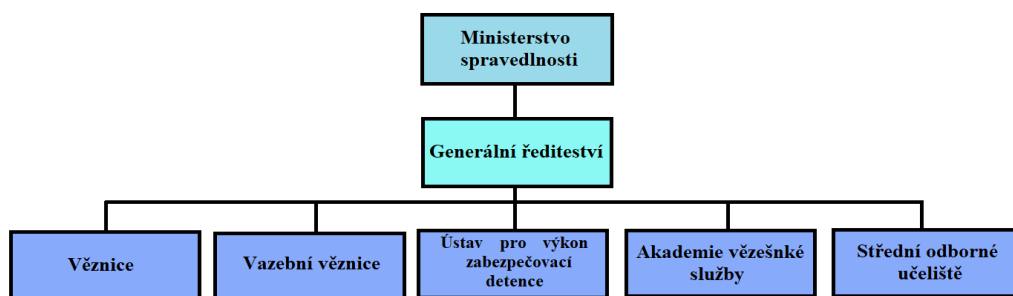
ekonomiku a logistiku. Jeho úkolem je starost o zaměstnance, účetnictví, výkaznictví, správa majetku, financování a řešení hospodářského výsledku. Náměstků dále odpovídá ředitel odboru informatiky, který řeší informační a komunikační problémy. Generálnímu řediteli také odpovídají všichni ředitelé věznic, vazebních věznic, ÚPVZD, ředitel personálního odboru, ředitel kanceláře generálního ředitele, pověřenec pro ochranu osobních údajů a v neposlední řadě ombudsman. Přímo ve věznicích odpovídá personál řediteli věznice. Zde se rozdělují podle hodnot, vzdělání a doby, jak dlouho je člověk příslušníkem VSČR (viz obrázek č. 1). Nejnižší hodnota je rotný a nejvyšší hodnota, kam se lze dostat, je generálporučík. Do tří nejvyšších pozic brigádní generál, generálmajor a generálporučík může příslušníky jmenovat pouze prezident republiky, a to na návrh vlády. (VS ČR, 2004)

Služební hodnost	Minimální stupeň vzdělání	Doba trvání služebního poměru	Hodnostní označení
referent	střední nebo střední s výučním listem	-	rotný,
vrchní referent	střední s maturitní zkouškou	-	strážmistr,
asistent	střední s maturitní zkouškou	-	nadstrážmistr,
vrchní asistent	střední s maturitní zkouškou	2 roky	podpraporčík,
inspektor	střední s maturitní zkouškou	3 roky	praporčík nebo nadpraporčík,
vrchní inspektor	střední s maturitní zkouškou/vyšší odborné	5 let	nadpraporčík nebo podporučík,
komisař	vyšší odborné nebo vysokoškolské v bakalářském studijním programu	6 let	poručík nebo nadporučík,
vrchní komisař	vysokoškolské v bakalářském studijním programu	7 let	kapitán nebo major,
rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	9 let	podplukovník nebo plukovník,
vrchní rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	10 let	plukovník,
vrchní státní rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	12 let	plukovník.
vrchní státní rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	12< let	brigádní generál
vrchní státní rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	12< let	generálmajor
vrchní státní rada	vysokoškolské v magisterském studijním programu	12< let	generálporučík

Obrázek 1: Přehled hodností ve služebním poměru

Zdroj: Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, 2003

Grafický přehled struktury VS ČR (viz obrázek č. 2) zobrazuje hierarchii ve vězeňském systému. Všechny pravomoci, úkoly a povinnosti jsou diverzifikované mezi již zmíněné náměstků a ředitele věznic. Nejvyšší orgán je tedy generální ředitelství, ačkoliv ministr spravedlnosti zřizuje a ruší jednotlivé věznice a vazební věznice.

Obrázek 2: Organizační struktura vězeňského systému ČR

Zdroj: vlastní zpracování, VS ČR, 2004

3 ANALÝZA VYBRANÝCH PROBLÉMŮ VĚZEŇSKÉ SLUŽBY ČR

Pro naplnění cíle bakalářské práce, spočívající ve zhodnocení VS ČR a zmapování vybraných problémů, je analytická část práce věnovaná popisu rozboru zmíněné problematiky. Z důvodu analýzy vybraných problémů byl uskutečněn sběr dat formou řízených rozhovorů, který byl určen pro zaměstnance a příslušníky VS ČR. Oslovení věznic mělo za cíl zjistit situaci v dané věznici a umožnit tak porovnání situace s jinými věznicemi. Vstřícnost věznic podělit se o aktuální stav nebyla moc veliká, ale zato přínosná pro obsah práce. Oslovením věznic nakonec byly získány odpovědi na otázky z řízeného rozhovoru od třech věznic: Věznice Pardubice, Vazební věznice Hradec Králové a věznice Jiřice. Nalezené rozdíly mezi věznicemi mohou odhalit odlišné pohledy na zkoumané problémy a umožnit lépe definovat doporučení k případnému zlepšení. Výsledky tohoto průzkumu jsou popsány v následujících kapitolách, stejně jako analýza vybraných statistických údajů z externích zdrojů (většinou šlo o ročenky VS ČR a informace uváděné na internetových stránkách VS ČR).

Mezi oslovené věznice pro zhodnocení problematiky VS ČR byly vybrány:

- Vazební věznice Hradec Králové,
- Vazební věznice Liberec,
- Vazební věznice Praha Ruzyně,
- Věznice Jiřice,
- Věznice Mírov,
- Věznice Pardubice,
- Věznice Světlá nad Sázavou,
- Věznice Valdice.

Věznice, které poskytnuly odpovědi pro řízené rozhovory jsou:

- Věznice Pardubice,
- Vazební věznice Hradec Králové,
- Věznice Jiřice.

V rámci vyhodnocení řízených rozhovorů byl kladen důraz na následující 4 problémové oblasti. Jednalo se o tyto oblasti (viz přílohy B, C, D):

- oblast zaměstnávání vězňů,

Tabulka 1: Oblast zaměstnávání vězňů

Otázky z oblasti zaměstnávání vězňů
Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?
Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?
Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?
Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

Zdroj: vlastní zpracování dle otázek z řízených rozhovorů

- oblast přeplněnosti věznic,
- oblast nákladů na vězněné osoby,
- oblast vzdělávání vězňů.

Tabulka 2: Problematika přeplněnosti věznic, nákladů na vězně a vzdělávání vězňů

Otázky z oblasti přeplněnosti věznic, oblasti nákladů na vězně a oblasti vzdělávání vězňů
Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?
Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?
Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

Zdroj: vlastní zpracování dle otázek z řízených rozhovorů

Problémové oblasti byly zvoleny na základě literární rešerše (viz příloha B, C, D). U výše uvedených problémových oblastí lze očekávat odchylky mezi odpověďmi příslušníků a uvedenou situací ve statistických ročenkách VS ČR.

3.1 Věznice Pardubice

Pardubická věznice byla postavena v letech 1889–1981. Původní projekt věznice byl na svou dobu velmi pokrokový, a proto byl model budovy vystaven na Zemské jubilejní výstavě v Praze v roce 1891. Mezi základní charakteristiky věznice lze zařadit (VS ČR, 2004):

- jedná se o věznici pro VTOS pro odsouzené v odděleních s nízkým, středním a vysokým stupněm zabezpečení,
- věznice má specializovaná oddělení pro výkon trestu trvale pracovní nezařaditelných odsouzených se středním a vysokým stupněm zabezpečení,
- věznice má specializované oddělení pro VVTOS mladistvých.

Práce vězňů je organizována ve třech základních liniích, přičemž základem jsou samostatné práce ve službách věznice. Odsouzení se také podílejí na vlastním provozu věznice, který se soustředí na šití výstrojních součástí pro odsouzené v celé zemi. Třetí možností je práce pro soukromou společnost. Vzdělávání odsouzených probíhá většinou prostřednictvím školského vzdělávacího střediska, kde mohou odsouzení získat kvalifikaci v různých profesích. Absolventi získávají buď výuční list, nebo osvědčení, v závislosti na typu vzdělávacího programu. (VS ČR, 2004)

Na otázky řízeného rozhovoru ve věznici v Pardubicích odpověděli čtyři příslušníci, a to konkrétně: vedoucí oddělení výkonu trestu, psycholog, vychovatel a speciální pedagog.

Níže uvedené tabulky popisují vybrané otázky podrobněji. Vymezují, jak moc jsou odpovědi příslušníků rozporuplné. Tabulkovou formou je zpracována určitá část otázek postačující pro objasnění jisté problematiky ve věznici. Pro lepší pochopení problematiky v daných oblastech, jsou tabulky doplněny grafy. Grafy mají za úkol co nejefektivněji porozumět analýze problému a podpořit představivost. Jako první okruh otázek (viz tabulka č. 3 a 4) je přiblíženo téma zaměstnávání vězňů. Pohledy dotazovaných se liší i tím, že ne každý pracovník, je v přímém kontaktu s odsouzenými při náplni jejich pracovní činnosti.

Tabulka 3: Zaměstnanost vězňů první část

Dotazované osoby	Vedoucího oddělení výkonu trestu	Vězeňský psycholog	Speciální pedagog	Vychovatel
Otázka	Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?			
Odpovědi dotazovaných osob	<i>„...provádí zpravidla zaměstnanec pobočky střediska hospodářské činnosti.“</i>	„Ne“	„Ne“	<i>„Účastním se jen kontroly vnitřních a venkovních pracovišť.“</i>
Otázka	Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?			
Odpovědi dotazovaných osob	<i>„Odsouzení se rozdělují na ty, kteří mohou pracovat mimo věznici a ty, kteří nemohou...posuzuje individuálně a jednotlivá kritéria nelze úplně obecně definovat.“</i>	Bez odpovědi	<i>„Ne. Typ věznice je jedním, nikoliv jediným kritériem.“</i>	<i>„Ano. Dělíme vězně do jednotlivých oddílů v závislosti na jejich pracovním zařazení...“</i>

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Věznice Pardubice

Zaměstnanci Věznice Pardubice (viz tabulka č. 3), kteří na tyto otázky zodpověděli, nemají přímý kontakt s vězni při náplni jejich pracovní činnosti. Uvedená sdělení tedy obecně popisují jejich každodenní situaci. Na pracující vězně dohlíží k tomu určený personál ze střediska hospodářské činnosti.

Největším rozdělením a zároveň překážkou, zda vězni mohou pracovat mimo věznici, je povaha spáchaného trestného činu, zároveň jejich chování a specifická nebezpečnost. Dále zde hrají roli zdravotní a psychický stav odsouzeného či obviněného. Každá věznice má trochu jiný režim v zaměstnávání odsouzených; jedná se především o jiné pracovní příležitosti a jinak fyzicky náročný druh práce.

Zaměstnávání odsouzených je plánováno ve třech základních osách, přičemž základem jsou samostatná pracovní místa sloužící věznicí. Také pracují v podniku vlastněného věznicí, ve kterém se specializují na šití dílů vězeňského vybavení pro odsouzené v celé zemi. Třetí segment zahrnuje práci pro soukromé podniky. (VS ČR, 2012)

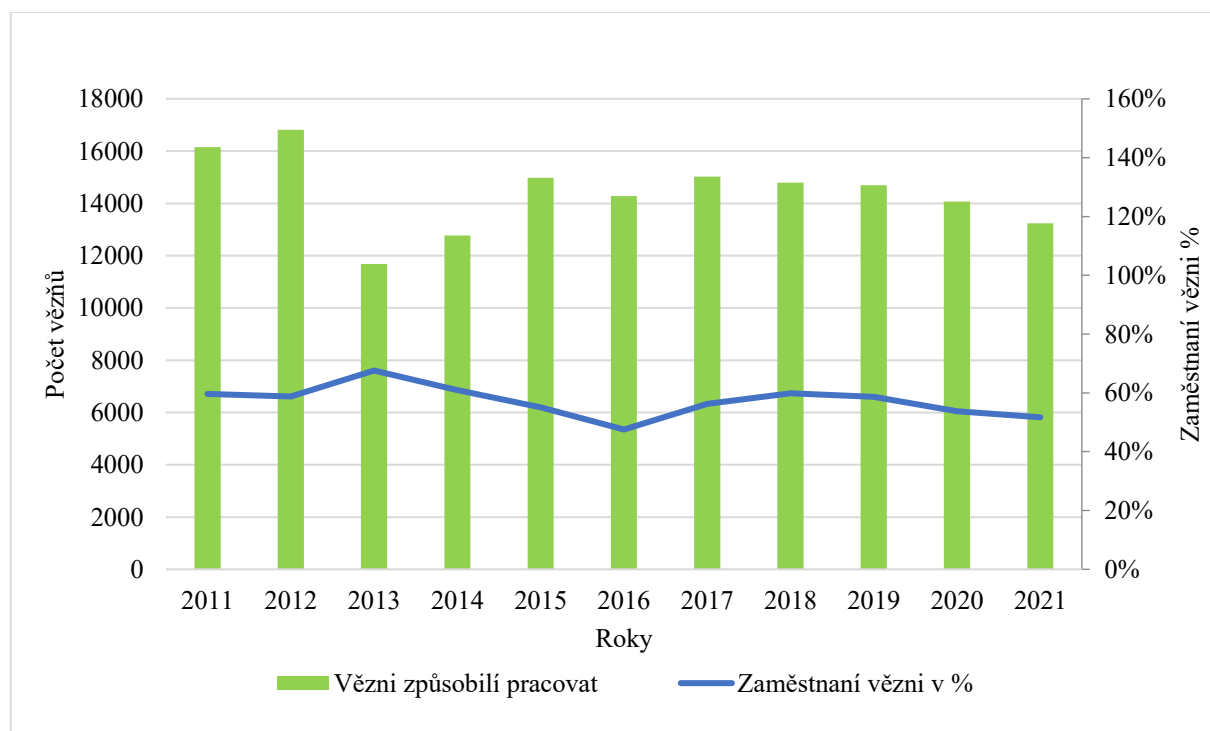
Tabulka 4: Zaměstnanost vězňů druhá část

Dotazované osoby	Vedoucího oddělení výkonu trestu	Vězeňský psycholog	Speciální pedagog	Vychovatel
Otázka	Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznicí?			
Odpovědi dotazovaných osob	<i>„Formální zájem mají téměř všichni odsouzení. Ve velkém množství případů toto následně odmítají, snaží se práci vyhnout.“</i>	<i>„Není možné zjistit přesná procenta.“</i>	<i>„Můj hrubý odhad 90 %.“</i>	<i>„Z mojí zkušenosti má o pracovní zařazení zájem většina vězňů.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Věznice Pardubice

V trestu odnětí svobody zaměstnávání vězňů podléhá předpisům a pokynům, které mají zajistit jejich bezpečnost a ochranu, a zabránit tak před vykořisťováním nebo zneužíváním. Vězni například nemohou být k práci za žádných okolností nuceni. Při nástupu do výkonu trestu má zájem většina, ale postupem času nadšení upadá, jak zmiňuje vedoucí oddělení výkonu trestu (viz tabulka č. 4). V přesných hodnotách pracuje v průměru 50 % vězněných osob. Vězni se

práci vyhýbají nebo pracují tak málo, že jim to věznice zakáže z důvodu neplnění norem. Tím, že je práce v průběhu trestu dobrovolná, je zde stále poměrně velká část odsouzených, kteří pracovat nechtějí. Jiní vězni mají názor, že to s prací lépe utíkají a je to lepší, než ležet na pokoji. Ve věznicích si lidé často odpykávají svůj trest za nesplácení svých pohledávek vůči jiným subjektům. Výhodou práce ve věznici je pro tuto skupinu lidí plynulejší splácení dluhů. Odsouzené osoby, které nechtějí pracovat si svůj dluh ještě zvětšují, z hlediska toho, že za ubytování ve věznici také musí něco platit.

Obrázek 3: Zaměstnanost odsouzených vězňů

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2011-2021

Celková zaměstnanost odsouzených osob v posledních letech klesá (viz obrázek č. 3). Údaje v grafu zahrnují:

- vězně, kteří pracují za finanční odměnu,
- vězně, kteří jsou zaměstnaní uvnitř zařízení,
- vězně, kteří se účastní školení a vzdělávání souvisejícího s prací.

Graf vypovídá o tom, že od roku 2011 se v průměru zaměstnanost drží kolem 50 %. Musí se brát na vědomí, že je to počet z části vězňů, kteří jsou způsobilí pracovat, celkové množství je o něco větší. Je zde mnoho důvodů, proč odsouzení nemohou pracovat. Především člověk ve

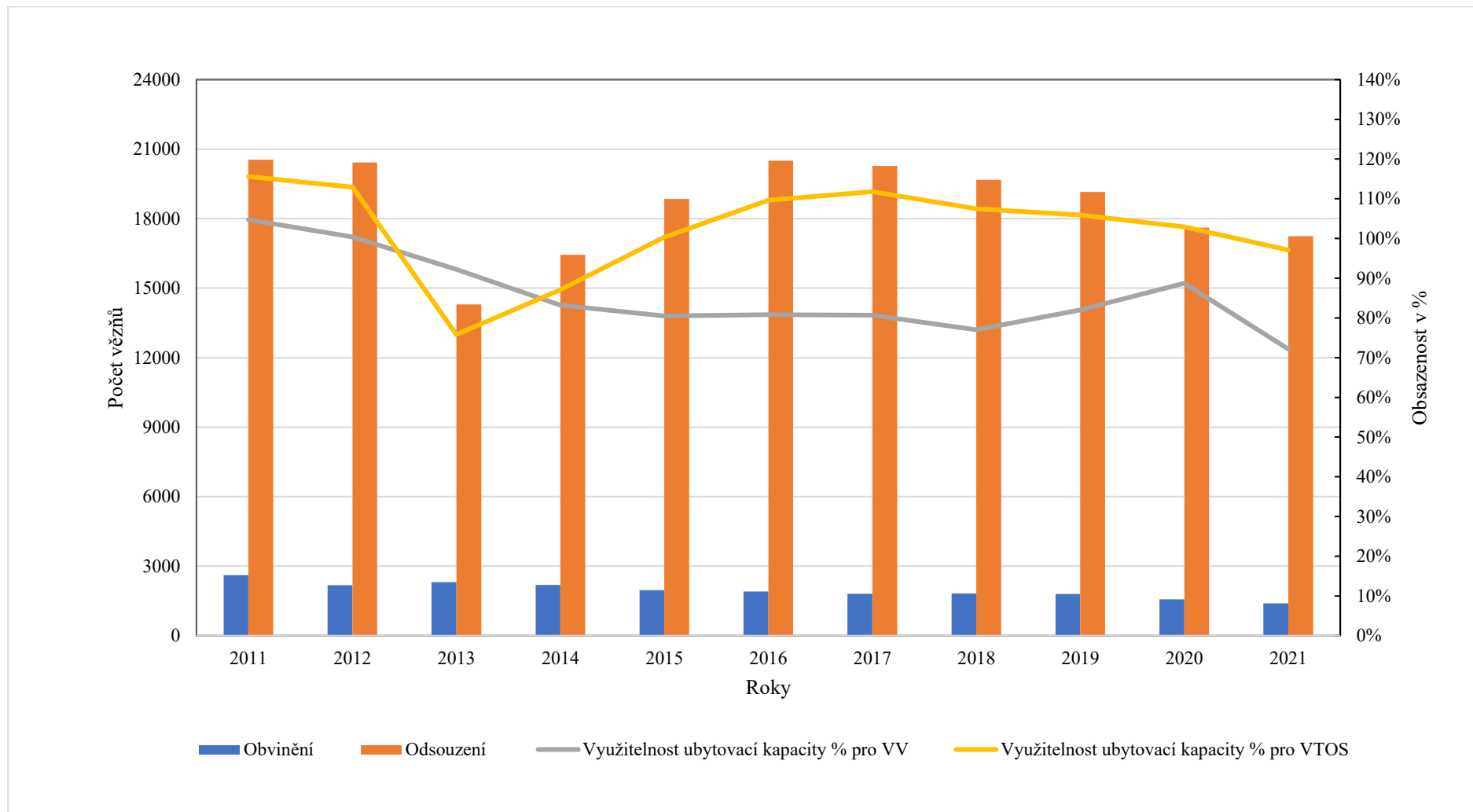
výkonu trestu odnětí svobody nemůže pracovat, protože jeho zdravotní stav tomu neodpovídá nebo je natolik nebezpečný, že je jeho výkon trestu vykonáván mimo základní prostory objektu.

Tabulka 5: Přeplněnost ve věznicích

Dotazované osoby	Vedoucího oddělení výkonu trestu	Vězeňský psycholog	Speciální pedagog	Vychovatel
Otázka	Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?			
Odpovědi dotazovaných osob	<i>„Ano, je to velký problém. Obrovské množství odsouzených v souvislosti s nedostatečným množstvím personálu, finančních prostředků a nevyhovujících materiálních podmínek vytváří velice náročné podmínky pro výkon práce ve vězeňství.“</i>	„Ano.“	„Ano.“	<i>„...situace jako taková se rozhodně zhoršila a myslím, že přeplněnost věznic si uvědomujeme všichni. Problém je to zejména po personální stránce, protože je opravdu aktuálně málo příslušníků...“</i>
Otázka	Kolik vězňů páchá recidivu?			
Odpovědi dotazovaných osob	„Řekl bych, že 80 %.“	„cca 70 %.“	„Přesná data neznám.“	<i>„To je samozřejmě snadno dohledatelný fakt. 70 %. V rámci věznic konkrétní? To nelze určit dle mého názoru.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Věznice Pardubice

Téma nedostatečné kapacity věznic je stále řešené dokola a situace se stále nezlepšuje v celé České republice. Ačkoliv přibývá vězňů, příslušníků vězeňské služby je stále málo. Vedoucí oddělení výkonu trestu (viz tabulka č. 5) vystihl palčivé důvody, které mohou za přeplněnost maximální kapacity věznic. Ve věznicích je nedostatek finančních prostředků, což je problémem především v trestní politice. Nevyhovující materiální podmínky úzce souvisí s nedostatkem financí, díky kterým by se potřebný materiál obstaral. V neposlední řadě jsou důvodem slabé náborové akce, ze kterých se nedaří nabírat potřebné množství budoucích příslušníků vězeňské služby. Recidiva se podle výpovědí dotazovaných pohybuje okolo 70 %. Na webových stránkách VS ČR v případě reakce na rozhovor Václava Moravce, poslankyně Heleny Válkové a poslance Jakuba Michálka (VS ČR, 2021), je uvedeno, že míra recidivy se pohybuje cca na 50 %. Příslušníci a zaměstnanci VS ČR jsou v programech prevence recidivy aktivní a vymýšlejí stále nové programy, které by pomohly snížit počty odsouzených za recidivu.

Obrázek 4: Obsazenost ubytovacích kapacit věznic ČR

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2011-2021

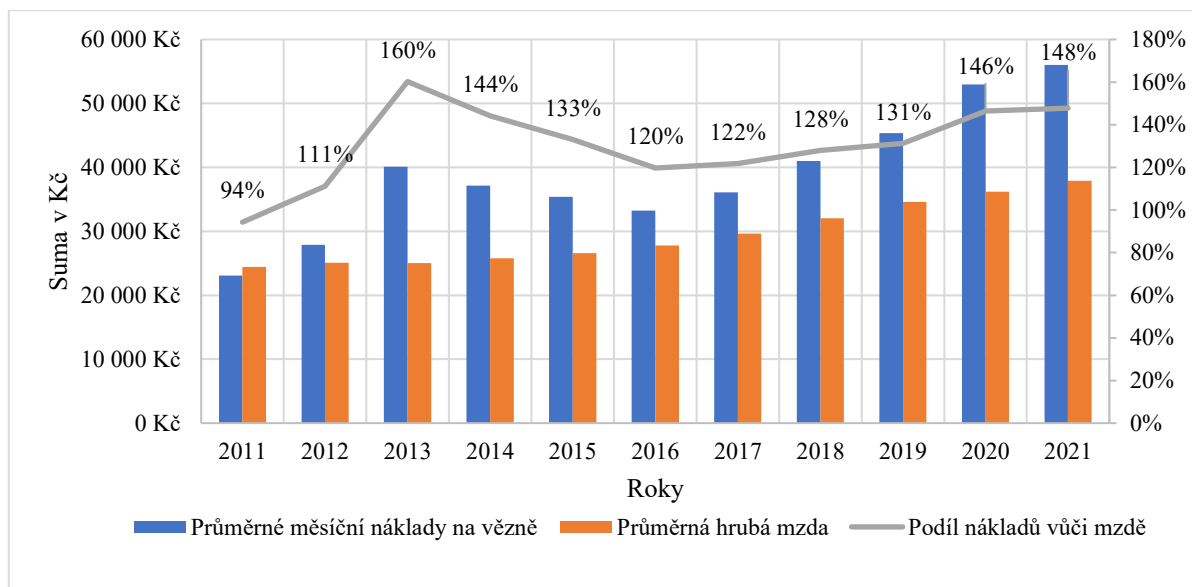
Jak je vidět (viz obrázek č. 4) český vězeňský systém stále bojuje s přeplněností věznic. Veliký zlom nastal v roce 2013, kdy tehdejší prezident ČR Václav Klaus při svém odchodu udělil amnestii 6 471 vězněných osob. Věznice tedy uzavřely a zakonzervovaly jednotlivé části objektů, které při tak malém počtu přestaly využívat. Poté se recidivisté začali vracet a problém s přeplněností se znovu obnovil. Využitelnost ubytovací kapacity je neustále menší, než počet obviněných a odsouzených.

Tabulka 6: Roční náklady na jednoho vězně

Dotazované osoby	Vedoucího oddělení výkonu trestu	Vězeňský psycholog	Speciální pedagog	Vychovatel
Otázka	Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?			
Odpovědi dotazovaných osob	<i>„Popravdě netuším, ale řekl bych 550 000 Kč.“</i>	<i>„Přesná data neznám.“</i>	<i>„Momentálně netuším, odhaduji 1 vězeň - 350–400 tisíc/rok.“</i>	<i>„Pokud se nemýlím...547 tisíc Kč za svůj roční „pobyt“... bohužel ale ze své pozice přesně odhadnout nedokážu.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Věznice Pardubice

Hodnoty, které jsou podrobeny analýze od roku 2011, se každým rokem mění. Důvodem je samozřejmě proměnlivost životních nákladů, různé ekonomické výsledky věznice, aktuální situace věznice a v neposlední řadě výše nákladu závisující na celkovém počtu vězňů ve věznici. Otázka na toto téma je mířena na náklady za celý rok, ale jak je možné vidět (viz obrázek č. 5), na grafu průměrných měsíčních nákladů na vězně vs. průměrná hrubá mzda v ČR vyznačuje měsíční náklady. Převod na měsíční období je kvůli přehlednosti a lepší představě. Dotazovaní příslušníci z pardubické věznice většinou částku odhadovali (viz tabulka č. 6). Z odhadů je zřejmé, že příslušníci o těchto datech nemají veliký přehled. Odhady uvádějí hodnoty totožné s lety 2011, 2012 a vůči roku 2021 jsou odhady příslušníků cca 60 % ze skutečného průměru. Náklady zahrnují jejich stravování, udržování obyvacích prostor, cel i celého areálu objektu. Pokud odsouzený pracuje, část výdělku jde na zaplacení pobytu a služby personálu. Vězni, kteří nemohou nebo nechtějí pracovat, jsou závislí na podpoře státu. Přesto každá odsouzená osoba musí za svůj pobyt ve vězení platit. V případech, kdy má vězeň veliké dluhy a jediný příjem je minimální odměna za odvedenou práci ve věznici, nezbyvá mu nic jiného než se obrátit na ombudsmana, jinak je možné, že jim zbyde pouhá stokoruna na měsíc. (Válová, 2022)

Obrázek 5: Průměrné měsíční náklady na vězně vs. průměrná hrubá mzda v ČR

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2011-2021

Český statistický úřad. 2011-2021

Porovnáním průměrných měsíčních nákladů vězňů a průměrnou hrubou mzdou občana ČR (viz obrázek č. 5) se analyzuje vztah, který je přímo úměrný, ale není rovnoměrný. Náklady jsou stále vyšší a rostou mnohem rychleji než mzdy v ČR. V rozmezí let 2011 až 2021 bylo zaznamenáno pár výkyvů, přesto se statistiky vyšších nákladů nemění. Rok 2013 popisuje disbalanci, jež byla zapříčiněna tehdejším prezidentem ČR Václavem Klausem, kdy byla udělena 6 471 vězňům amnestie. Tím, že klesl celkový počet uvězněných osob, musely se náklady tvořené provozem věznice rozdělit mezi zbylé vězně. Z tohoto důvodu se zvedly průměrné náklady a jejich křivka vyletěla nahoru. Hodnota nákladů na vězně se zvýšila o 60 % vůči hrubé mzdě občana ČR. Následující roky se osoby páchající recidivu vracely zpět do věznic a průměrné náklady začaly postupně klesat. Tento scénář přetrvával následující tři roky, až do roku 2016, kdy se životní náklady začaly znatelně zvyšovat. Změnou výše životních nákladů začaly růst kromě nákladů na vězně i hrubé mzdy, jen v tom rozdílu, že náklady na vězně rostly dvakrát rychleji. Jestliže měřené období začalo v roce 2011 na 23 056 Kč průměrných měsíčních nákladech, desetiletý horizont končící v roce 2021 na 55 997 Kč je zhruba dvakrát tak vyšší. Takovéto výsledky jsou těžko porovnatelné s hrubou měsíční mzdou, kdy mezi lety 2011 (24 455 Kč) a 2021 (37 903 Kč) je 13 448 Kč rozdíl.

3.2 Vazební věznice Hradec Králové

Řízené rozhovory mířené většímu množství věznic měly úspěch pouze u třech a další z nich je právě Vazební věznice Hradec Králové. Díky odpovědím i z jiného druhu věznice je možné podat širší a obecnější pohled na české vězeňství. Hlavní rozdíl mezi klasickou věznicí a vazební věznicí je v osobách, které jsou v nich uvězněni. Ve vazební věznici jsou obvinění nebo podezřelí ze spáchání trestného činu a čekající na zproštění viny či udělení trestu.

Společná budova vazební věznice a krajského soudu v Hradci Králové byla zřízena v roce 1935 a dodnes je určena ke stejnému účelu. Současná celková kapacita pro VV a výkon trestu je 354 míst.

Část výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Hradec Králové je vykonávána v tzv. pevné vazbě klasického typu s uzavřenými celami. První oddělení se zmírněným režimem (dále jen OZR) bylo otevřeno v roce 2010 pro 41 obviněných mužů, později byla tato kapacita navýšena. V roce 2019 byl otevřen také OZR pro obviněné ženy s kapacitou 16 míst. Hlavní myšlenkou kapacity OZR je umožnit obviněným volný pohyb mimo celu po většinu dne. Tento druh věznění má velmi pozitivní výsledky. Obvinění, kteří jsou zde umístěni, mají větší šanci překonat škodlivé důsledky sociální izolace a pocity nespokojenosti.

Zařízení Pouchov, oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, je součástí Vazební věznice Hradec Králové. Areál byl vybudován v roce 1976 se záměrem zaměstnávat vězně z nižších nápravných skupin ve stavebních podnicích podílejících se na výstavbě města, na pracovištích státních organizací a podniků mimo věznici. Hlavním cílem tohoto zařízení je neustále působit na vězně prostřednictvím programů přizpůsobení, aby se vytvořil rámec pro jejich ideální život po propuštění (VS ČR, 2004).

V oddělení protidrogové poradně věznice pracuje lékař, sociální pracovník, psycholog a speciální pedagog. Odsouzení se účastní besed se sociálním pracovníkem nebo dalšími zaměstnanci, ať už z vězeňského systému, nebo z vnějšího světa, například besed s pracovníky Probační a mediační služby Hradec Králové. V rámci sekundární a terciární prevence byl v roce 2019 ve věznici se zvýšenou ostrahou otevřen specializovaný prostor pro výkon trestu odsouzených žen s poruchami osobnosti a chováním způsobeným zneužíváním návykových látek. V tomto sektoru je k dispozici osm ubytovacích míst. Oddělení využívá komunitní terapeutickou strategii, při níž jsou odsouzené vedeny k tomu, aby se zdržely užívání drog a alkoholu a změnily svůj způsob života (VS ČR, 2004).

Tabulka 7: Zaměstnávání vězňů ve vazební věznici

Dotazované osoby	Strážný eskortní služby – předváděcí skupina	Strážný eskortní služby – eskortní skupina
Otázka	Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnávání?	
Odpovědi dotazovaných osob	„Ano ale jedná se převážně o lidi, kteří zde vykonávají VTOS. Lidi ve výkonu vazby také mohou pracovat, ale u nás pro toto nejsou podmínky a je to pouze na dobrovolnosti osoby ve VV.“	„Ano, obvinění mohou ve vazební věznici pracovat, ale u nás na to nemáme dostatečné podmínky. U obviněných osob je to hlavně o dobrovolnosti.“

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Vazební věznice Hradec Králové

Ve výkonu vazby mají vězni možnost pracovat, ale závisí to především zda obviněná osoba chce či odmítá jakoukoliv možnost pracovní činnosti (viz tabulka č. 7). Pokud obviněný má zájem o zaměstnání, podává žádost vrchnímu dozorcí. Žádost projednává vedení a hodnotí, zda jsou volné kapacity nebo zda osoba, které žádost podala, je způsobilá k výkonu pracovní činnosti. V jistých případech mohou vězni pracovat mimo vazební věznici, například v dílně nebo továrně, která je součástí vězeňského programu odborného vzdělávání. Práce může být vykonávána pro soukromé společnosti nebo veřejné instituce a vězni jsou placeni podle odvedené práce.

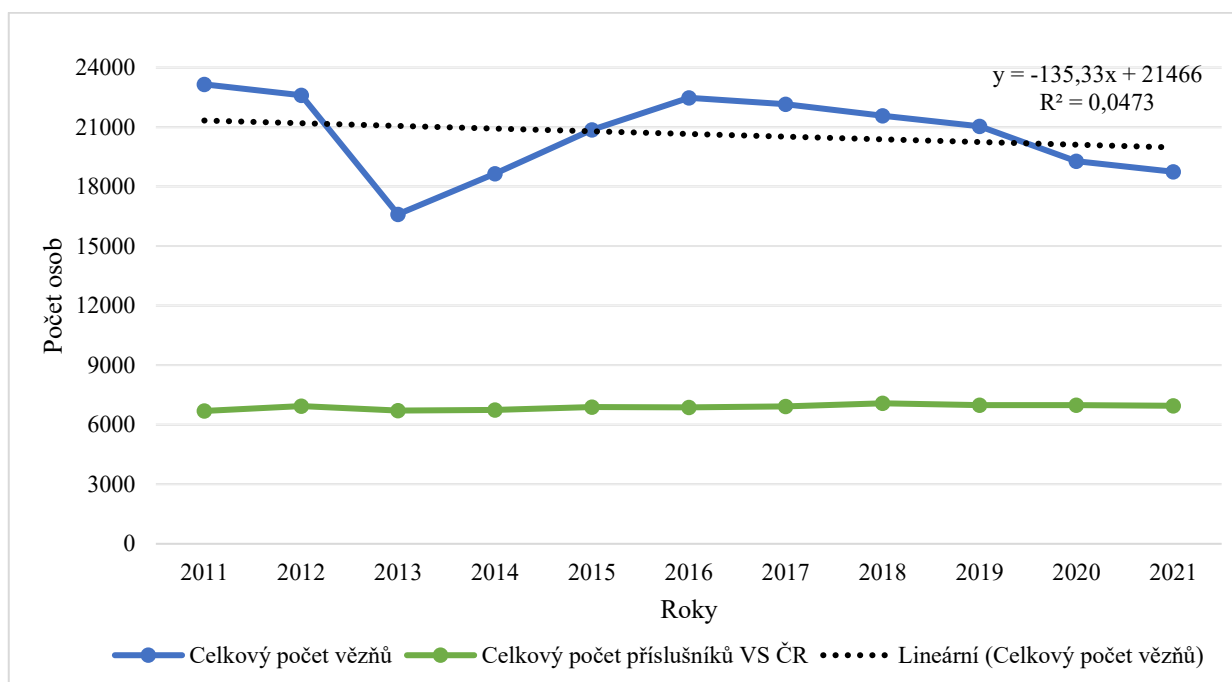
Tabulka 8: Přehlednost ve Vazební věznici Hradec Králové

Dotazované osoby	Strážný eskortní služby – předváděcí skupina	Strážný eskortní služby – eskortní skupina
Otázka	Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?	
Odpovědi dotazovaných osob	„Ano je to problém.“	„Určitě ano. V porovnání se zaměstnanci vězeňské služby je to bohužel ještě znatelnější.“

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Vazební věznice Hradec Králové

Aktuální problém nejen ve Vazební věznici v Hradci Králové (viz tabulka č. 8), je právě využití nad maximální možnou hranici kapacity věznice. Je to z důvodu mnoho odsouzených či

obviněných, ale i následek slabého náboru nových zaměstnanců a opouštění pozic příslušníků VS ČR. Někteří odcházejí do důchodu, jiní zase využívají pracovní příležitosti v jiném odvětví. Graf (viz obrázek č.6) porovnává celkový počet vězňů s celkovým počtem příslušníků VS ČR. Mezi celkový počet vězňů se započítávají odsouzení, obvinění i chovanci. Řady příslušníků jsou očištěny od občanských zaměstnanců. Měřítko těchto dvou skupin představuje, v jakém poměru připadá na jednoho příslušníka vězňů.

Obrázek 6: Celkový počet vězňů vs. celkový počet příslušníků

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2011–2021

Přes neustávající přeplněnost českých věznic je poměr osob pobývajících ve věznicích na jednoho příslušníka roven třem. Což není nic nepřijatelného, co se týče pracovních podmínek. Během desetileté řady se zkoumané hodnoty vyvíjely s minimálními odchylkami. Již ve zmíněném roce 2013 se počet odsouzených osob snížil z důvodu amnestie. Pokud by však amnestie nenastala, křivka by se i přesto vyznačovala mírně klesajícím sklonem. Klesání počtu trestanců vyznačuje černá spojnice trendu (viz obrázek č. 6). Přestože hodnota lineární přímky není vysoká (R^2 viz obrázek č. 6), regresní rovnice usuzuje, že roční průměr během let 2011–2021 klesá o 135 trestanců. Tyto výsledky definují dobře odváděnou práci vězeňského systému v oblasti nápravy a prevence kriminality. S hodnotami příslušníků je to v časovém horizontu stagnující. Přestože to není na první pohled patrné, množství členů VS ČR roste. Z koncepce vytvořené v roce 2015 do roku 2025 vyplývá plán, jak přilákat mladé a ambiciózní

příslušníky, plus zvýšit motivaci již zaměstnaným ve služebním poměru. K dosažení cílů využívá nástrojů, které zohledňují dostupné motivační faktory následovně (MS, 2015):

- nabízení možností získání náborového příspěvku, bonusů, služebních výhod, relaxačních programů atd.,
- možnosti dosahování karierního růstu a dalšího vzdělávání v oboru,
- pronajímání služebních bytů,
- využívání mediální kampaně pro zlepšení obrazu sboru a podpůrného prostředí náboru nových zaměstnanců.

3.3 Věznice Jiřice

Oslovením věznice v Jiřicích se podařilo získat řízený rozhovor s jedním příslušníkem VS ČR, na pozici pracovníka odborného zacházení ve vězeňství – speciálního pedagoga. Pracovní náplní této pozice je práce s odsouzenými osobami, i zaměstnanci, kteří jsou s nimi v kontaktu. Speciální pedagog se nejvíce zaměřuje na chování vězňů a na zacházení s nimi.

Věznice Jiřice se nachází v okrese Nymburk. Vznikla rekonstrukcí kasárenských objektů v bývalém vojenském újezdu, který fungoval jako hlavní administrativní centrum sovětské armády. Věznice Jiřice má rozvinutou hospodářskou činnost provozovny, která se v rámci zaměstnávání odsouzených soustřeďuje na výrobu kancelářského nábytku a dodávky některých pomocných technických a provozních služeb s ročním obratem zhruba 27 milionů Kč. Kromě toho se ročně v rámci vlastní výroby vyrábí nábytek pro organizační jednotky za zhruba 6 mil. Kč. V roce 2016 byla zahájena jednání o vytvoření pilotního projektu "Otevřená věznice", který měl za cíl rozšířit kapacitou o 104 ubytovacích míst. První slavnostní zahájení se konalo právě ve věznici v Jiřicích 16. října 2017. Odsouzení, kteří jsou po říjnu 2017 přemístěni do zařízení s nízkým stupněm zabezpečení za účelem výkonu trestu odnětí svobody, jsou umístěni do OV. Jako primární kritérium pro umístění vězně do OV je vhodné posouzení vnějších a vnitřních rizik. Tyto rizika musí být v souladu s plánovanou klasifikací pro uplatnění vnější diference při umístění odsouzených do jednotlivých oddělení věznice s maximální ostrahou (VS ČR, 2004).

Věznice Jiřice má vzhledem ke své celkové výměře (cca 50 ha pozemků) a poloze výborné podmínky pro realizaci různých specifických projektů specializovaného zacházení s odsouzenými zaměřených na chov zvířat. V současné době věznice realizuje iniciativy zaměřené na chov skotu, chov daňků a včelařství. Ve věznici se nachází výcvikové středisko

služebních kynologie. Toto zařízení provádí výcvik služebních psů a jejich psovodů pro zaměstnání jako příslušník vězeňské služby (VS ČR, 2004).

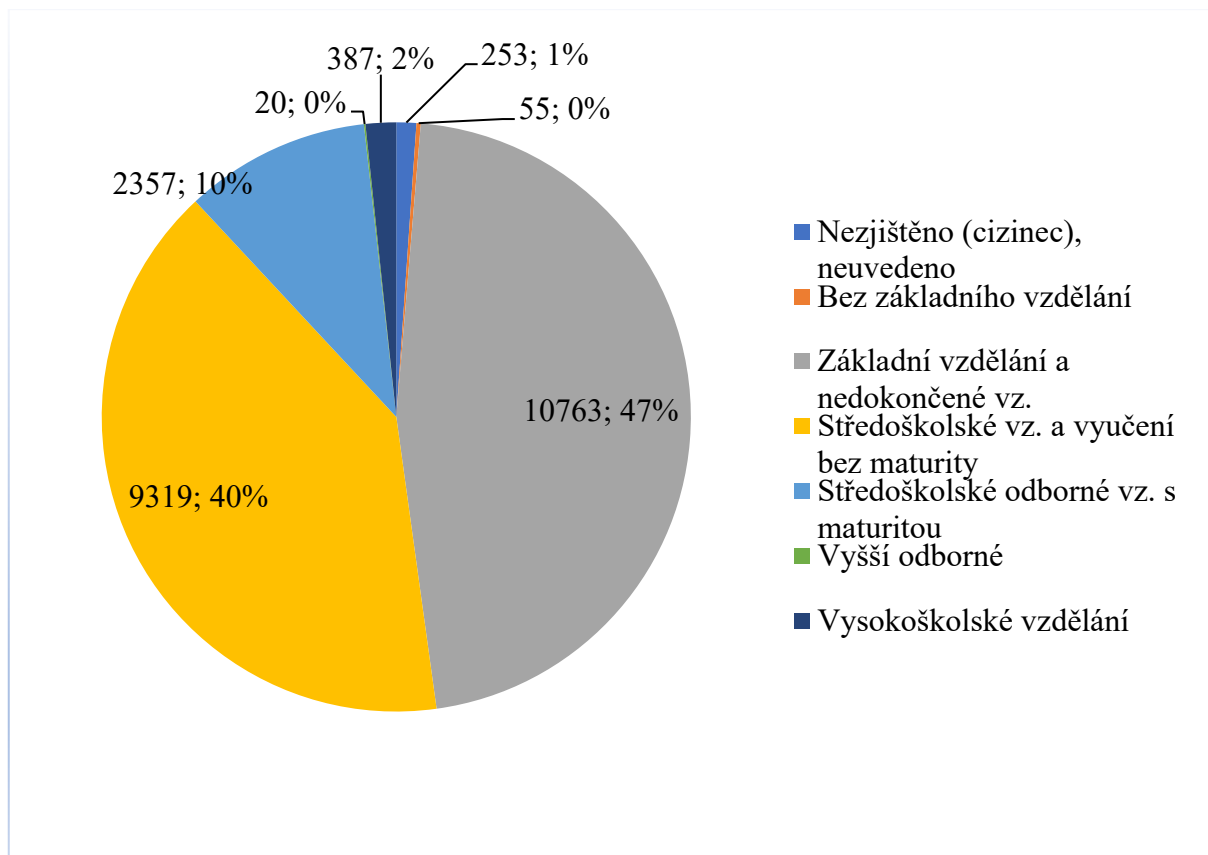
Tabulka 9: Vzdělání a resocializace odsouzených

Dotazovaná osoba	Pracovník odborného zacházení ve vězeňství – speciální pedagog
Otázka	Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?
Odpověď dotazované osoby	<i>„Vzdělávání odsouzených je pro VS ČR rovněž prioritou. Procentuálně nelze v tuto chvíli vyjádřit. Odsouzení si mohou zvýšit odbornou kvalifikaci formou řádného studia v učebních oborech v rámci činnosti Školských vzdělávacích středisek ve vybraných věznicích, nebo se zapojit do realizace kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů při realizaci reintegračních programů ve spolupráci věznic s externími subjekty, popř. v rámci uzavřeného memoranda o spolupráci mezi Úřadem práce a věznicí. V neposlední řadě stanovené programy zacházení zahrnují rovněž oblast Vzdělávací aktivity, kdy vzdělávací kurzy u odsouzených zajišťují vychovatelé a odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu.“</i>
Otázka	Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?
Odpověď dotazované osoby	<i>„Tam, kde pracuji je kompletní metodika práce s odsouzenými, z hlediska aplikace metod odborného zacházení a cílených aktivit programu zacházení přizpůsobena tak, aby se odsouzení mohli co nejlépe připravit na požadovaný úspěšný reintegrační proces.“</i>

Zdroj: vlastní zpracování dle řízených rozhovorů – Věznice Jiřice

Prevence kriminality může mít podobu jako rozšiřování znalostí a obzorů sociálně slabším osobám. Díky možnosti vzdělávání ve výkonu trestu odnětí svobody si mohou vězni posouvat znalosti, a tím si otevřít dveře do možných zaměstnání po návratu do společnosti. Vzdělávací program pro odsouzené je většinou směřován na učební a řemeslné obory. Pokud však vězněná osoba chce, může se zapojit, jak informuje speciální pedagog (viz tabulka č. 9), do spolupráce mezi věznicemi a externími organizacemi. Případně lze zahájit spolupráci mezi věznicí a úřadem práce, kde se odsouzený realizuje při tvorbě reintegračních programů, kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů. Vzdělání pro odsouzené se může rozdělit na formální a neformální (VS ČR, 2004), kdy formální je dokončeno se získáním dokladu o jeho absolvování. Neformální se spíše vztahuje na jednotlivé kurzy. Takové možnosti zprostředkovávají odborní zaměstnanci VS ČR.

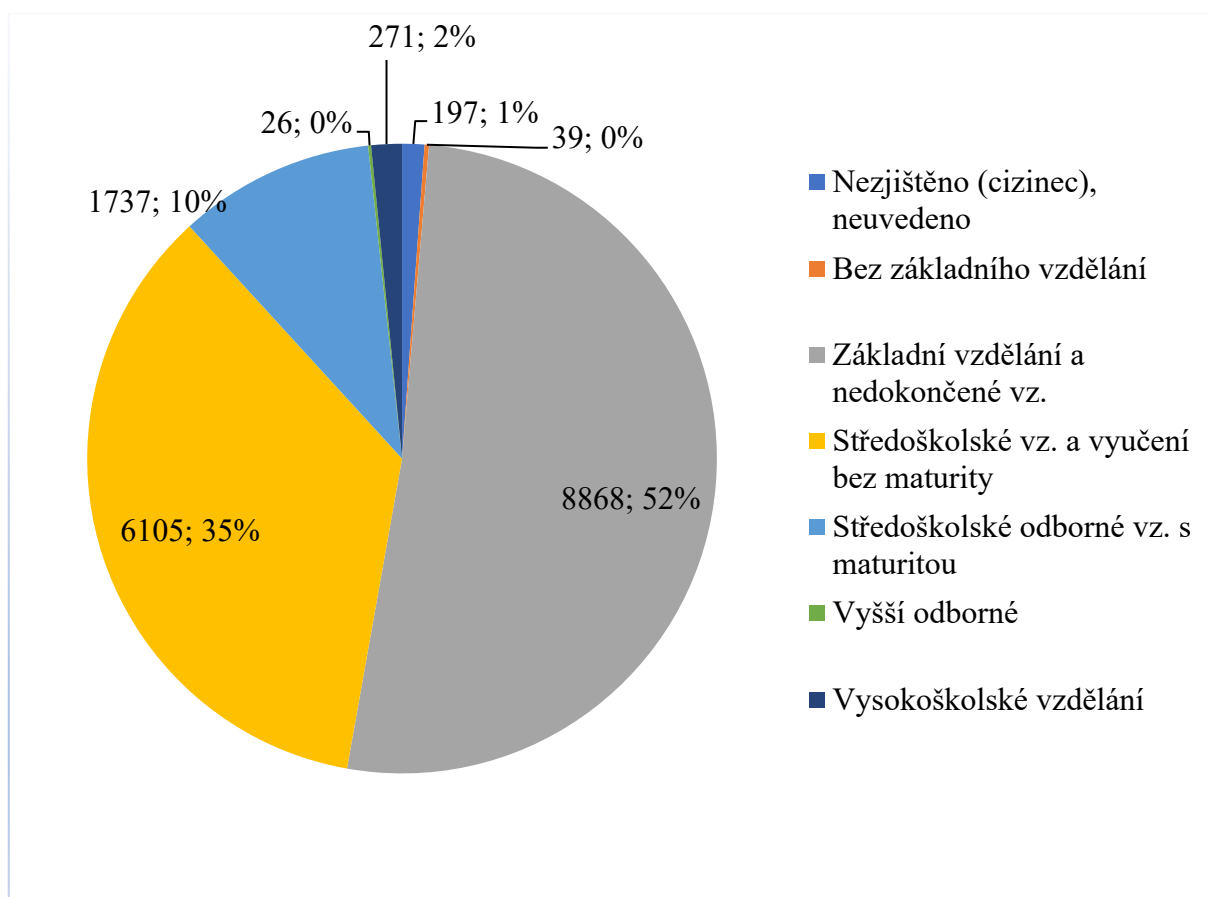
V rámci resocializace trestanců zpět do společnosti mají věznice různé metodiky a aktivity cílené v programech zacházení tak, aby člověk po VTOS neměl problém v začlenění se zpátky do společnosti lidí.

Obrázek 7: Vzdělanost odsouzených osob k 31. 12. 2011

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2011

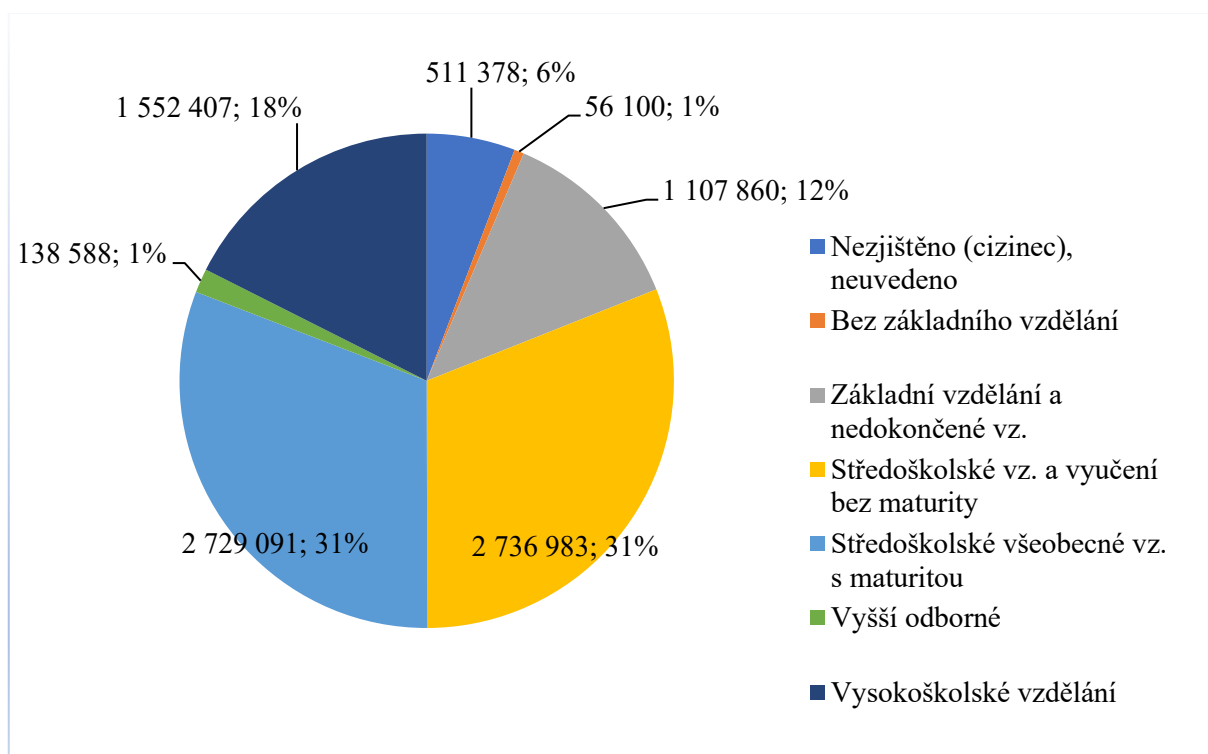
Porovnáním let 2011 a 2021 ve vzdělanosti odsouzených osob (viz obrázky č. 7 a č. 8), je poznat celkový pokles hodnot. Největší rozdíl je však vidět u základního vzdělání, nedokončené vzdělání a středoškolským vzdělání, vyučením bez maturity. Od roku 2011 se počet osob se základním vzděláním vzdělání snížil o necelé dva tisíce. Vyučení bez maturity má ještě větší propad, a to více než tři tisíce. Osoby, které jsou odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody mají často problém se svým nízkým nebo nedostatečným vzděláním. Velká většina vězňů má pouze základní vzdělání nebo učiliště. Těmto osobám chybí potřebná praxe. Jednou z možností, která jim umožní získat zaměstnání po propuštění, je vyšší kvalifikace. Z tohoto důvodu české věznice zavedly několik možností získat vyšší vzdělání. Například absolvováním základního vzdělávacího programu během výkonu trestu. Střední odborné školy a učňovské programy zřízené na půdě věznic často nabízejí další vzdělávání.

Obrázek 8: Vzdělanost odsouzených osob k 31. 12. 2021

Zdroj: upraveno dle statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2021

Porovnáním vzdělanosti odsouzených (viz obrázek č. 8) a vzdělanosti obyvatel ČR (viz obrázek č. 9) za rok 2021, je poznat jaká je úroveň vzdělání. Na území ČR celkově převyšuje středoškolské vzdělání a vyučení bez maturity a všeobecné středoškolské vzdělání s maturitou. Naproti tomu se do věznic dostávají nejvíce lidé s nižší kvalifikací, přesněji jen se základním nebo nedokončeným vzděláním. S nízkým vzděláním se obtížněji hledá zaměstnání, proto se lidé schylují k páčání trestné činnosti, která je zavede za mříže. Pokud odsouzení podstoupí vzdělávací programy nebo vzdělávací kurzy, mají větší pravděpodobnost, že už se do vězení nevrátí. Naopak nejméně početná skupina odsouzených je s vyšším odborným vzděláním. I když se od roku 2011 tahle skupina zvětšila o 6 členů, odbornost takové kvalifikace přináší jisté výhody na trhu práce, z tohoto důvodu nenutí lidi s tímto vzděláním páchat trestné činy.

Obrázek 9: Vzdělanost obyvatel ČR 2021

Zdroj: upraveno dle Českého statistického úřadu, Sčítání, 2021

Z plného počtu obyvatel za rok 2021, tedy 8 832 407, je právě nejvíce středoškolské vzdělání a vyučení bez maturity. Lidé s takovým vzděláním se bohužel nemohou dostat na vyšší pozice a tím k vyšší mzdě. Na druhou stranu velká část obyvatel s tímto vzděláním jsou podceňováni a nemají možnost příležitosti, která by jim mohla pomoci zlepšit svou kvalifikaci. Proto by se na lidi nemělo hledět s filtrem úrovně vzdělanosti, nýbrž jako na lidské bytosti s velkým potenciálem.

Tabulka 10: Poměr vězňů na 1000 obyvatel

Dosažené vzdělání	Počet vězňů připadajících na 1000 obyvatel podle dosaženého vzdělání v roce 2021
Vysokoškolské vzdělání	0,17
Vyšší odborné	0,18
Středoškolské všeobecné vz. s maturitou	0,63
Středoškolské vz. a vyučení bez maturity	2,2
Základní vzdělání a nedokončené vz.	8
Bez základního vzdělání	0,69
Nezjištěno (cizinec), neuvedeno	0,38

Zdroj: upraveno dle Českého statistického úřadu, Sčítání, 2021

statistických ročenek Vězeňské služby ČR, 2021

Poměr vězňů na 1000 obyvatel (viz tabulka č. 10) udává, že čím vyšší je dosažené vzdělání, tím nižší je pravděpodobnost, že daná osoba může skončit ve vězení za páchaní trestné činnosti a naopak. Největší počet vězňů na 1000 obyvatel je se základním nebo nedokončením vzděláním. Druhou nejproblémovější skupinou jsou osoby se středoškolským vzděláním bez maturity a vyučením bez maturity. Uvedená statistika není pravidlem, že pokud má člověk nízké vzdělání skončí tím pádem ve vězení. Zodpovědnost chování lidí ve společnosti relativně určuje, zda bude mít daná osoba problém se zákonem či ne.

4 NALEZENÁ ZJIŠTĚNÍ A NÁVRH DOPORUČENÍ

Informace z řízených rozhovorů s příslušníky z jednotlivých věznic přinesly řadu zjištění o aktuální situaci. Na základě nich byly sestaveny návrhy ke zlepšení. Návrhy pro zlepšení se týkají následujících oblastí:

- oblast zaměstnávání vězňů,
- oblast přeplněnosti věznic,
- oblast nákladů na vězněné osoby,
- oblast vzdělávání vězňů.

Oblast zaměstnávání odsouzených a obviněných osob vymezuje čtyři otázky (viz tabulka č. 1), týkající se zájmu vězňů o pracovní činnost. Co se týče zaměstnanosti vězňů, tak se od roku 2011 počty zaměstnanosti vězňů udržují okolo 50 % ze všech práceschopných vězňů. Odpovědi dotazovaných příslušníků VS ČR na toto téma jsou většinou mylné. Rozporují se hlavně v množství vězňů, kteří mají zájem o práci (někteří odhadovali, že se na zaměstnání podílí až 80 % práceschopných vězňů). Vězni při nástupu do VTOS projevují mnohem větší zájem než během probíhajícího výkonu trestu. V klasické věznici je zaměstnávání odsouzených v provozním řádu. Pracovní činnost spočívá v úklidu společných prostor, prádelny nebo kuchyně, zkrátka se jedná o činnost zabezpečující správný chod věznice. Ve vazební věznici je pracovní činnost vězňů čistě dobrovolná a záleží jen na obviněných, zda chtějí nebo nechtějí vykonávat nějaké zaměstnání. Pokud vězni projeví zájem o zaměstnání nad každodenní rutinu, existují pracovní programy přímo ve věznicích, ve kterých mohou například vyrábět nábytek nebo šít výstrojné součástky pro odsouzené v celé zemi. Za takovou práci nedostávají mzdu, ale finanční odměnu, a to v minimální výši. Vydělané peníze jdou na zaplacení dluhů, náklady za ubytování ve věznici, uložení na jejich osobní účet nebo pro osobní potřeby při výkonu trestu. Doporučení spočívá ve zvýšení motivace odsouzených, z důvodu vytváření správných pracovních návyků nebo plynulého splácení možných dluhů. Zaměstnání ve vězení dává vězňům určitý řád, který podporuje plynulejší přechod zpět do společnosti po propuštění.

Otázka (viz tabulka č. 2), která vymezuje oblast přeplněnosti věznic, poukazuje, zda příslušníci mají povědomí o problematice, která se musí řešit. S využitím maximální kapacity věznic bojuje ČR řadu let. S tímto tvrzením se shodují všichni dotazovaní příslušníci. Přeplněnost je tedy stále aktuální a nevyřešený problém. Zkoumané období 2011–2021 je toho důkazem (viz obrázek č. 4, s. 43). Během těchto deseti let nepřesahuje využitelnost ubytovacích kapacit 100 %, výjimkou jsou pouze roky 2013 a 2014, kdy působí následky udělené amnestie. S naplněnou

ubytovací kapacitou souvisí relativně malé množství příslušníků VS ČR v poměru vůči relativně velikému množství vězňených osob. Na tento problém působí faktor nedostatečných finančních prostředků pro vystavení nových objektů nebo zvětšení stávajících. Vedení VS ČR tento problém řeší nejvíce alternativními tresty, jako je domácí vězení, obecně prospěšné práce, elektronický monitoring nebo peněžitý trest. Význam těchto trestů je ve snížení počtu osob ve věznicích. Dalším způsobem, jak předcházet přeplněnosti věznic jsou investice do nápravných programů pro odsouzené, které jsou zaměřené na odbourání páchaní opakované trestné činnosti. Recidiva je totiž dalším problémem, o kterém je vedeno řada diskuzí. Poklesem recidivy se znatelně sníží počet osob, které ve věznicích vykonávají trest odnětí svobody podruhé nebo potřetí. Hlavním doporučením tedy je zefektivnit aktivity a programy, které pomáhají snížit recidivní chování.

Měsíční náklady na vězně je dalším palčivým tématem pro občany ČR, jelikož ve velikém měřítku převyšují jejich měsíční mzdu (viz obrázek č. 5, s. 45). Otázka směřující na příslušníky VS ČR (viz tabulka č. 2) se ptá, zda dokážou odhadnout výši těchto nákladů, i když nevykonávají svou činnost, kde by s těmito informacemi pracovali. Získané odhady odpovídaly situaci v letech 2011 a 2012, kdy náklady na jednoho vězně byly nejnižší v rámci sledovaného období. Hodnoty nákladů v roce 2011 byly 23 056 Kč a v roce 2012 se zvýšily na 27 862 Kč. V dalších letech se náklady zvyšovaly, ale toho si příslušníci pravděpodobně nevšimli. Důvodem zvýšení byla již zmíněná amnestie, ale v dlouhodobém horizontu se projeví zvedající se životní náklady. Snížení nebo zastavení růstu nezáleží tak na VS ČR, jako na vedení státu a jeho rozhodování v ekonomické oblasti či postupech národního hospodářství. Z těchto důvodů by doporučení mělo směřovat na aktuální vládu, aby zefektivnila své rozhodnutí.

VS ČR má veliký zájem na resocializaci odsouzených osob. Součástí resocializace jsou aktivity, které umožňují vězňům zvyšování vzdělání. Úspěšným absolvováním těchto aktivit zvyšují své šance při hledání práce po propuštění z věznice. Trestanci se mohou vzdělávat v mnoha oborech, především jde o řemeslné obory, ale je zde možné rozvinout i duchovní stránku své osobnosti (viz příloha C). Kromě vzdělávacích programů jsou zde i zájmové aktivity, jako je sport, akvaristika, chov zvířat, včelařství nebo různé výtvarné činnosti. Všechny tyto programy a typy vzdělání pomáhají při resocializaci jedince. Odpovědí na druhou část otázky (viz tabulka č. 2) se zjistilo, že se v žádném případě nejedná o jeden typ vzdělání. Prosté doporučení spočívá v zařazení těchto aktivit do každé věznice a pravidelného zaškolení zaměstnanců a příslušníků v zacházení s odsouzenými.

Provedená analýza problematických okruhů potvrdila, že vězeňský systém v ČR vykazuje nedostatky především v oblasti přeplněnosti věznic a nárůstu poměru nákladů na vězně vůči hrubé mzdě. Relativně velkým problémem je také vysoké procento vězňů, kteří jsou trestáni více než jednou. I přes řadu problémů je v současnosti tím největším právě přeplněnost. Časové rozmezí deseti let poukazuje na to, že překročení maximální ubytovací kapacity je na denním pořádku. Hlavním návrhem doporučení pro zlepšení situace je zavedení alternativních trestů ve větším množství a zvýšení finančních prostředků na rozšíření kapacit věznic.

ZÁVĚR

Vězeňský systém má nemalou roli v dnešní společnosti, a proto by na něj měl být kladen větší důraz. Ve věznicích je s ohledem na zefektivnění nápravy pachatelů důležité, aby úkoly a funkce jednotlivých orgánů byly pravidelně aktualizované. Stěžejní roli hrají i inovace, které napomáhají ke zkvalitnění vězeňských procesů.

Cílem práce bylo zhodnocení VS ČR a zmapování vybraných problémů. Na začátku bakalářské práce jsou vysvětleny základní pojmy, které je třeba chápat při řešení problematiky vězeňství. Dále byly popsány pozice příslušníků VS ČR, kteří zodpověděli otázky, jež pomohly z části analyzovat vězeňský systém v ČR. Dále navazuje postupné objasnění, jak veliké mohou být tresty za páchaní trestné činnosti.

VS ČR jako ozbrojený bezpečnostní sbor, který zajišťuje VV, VZD a VTOS byl popsán na začátku druhé kapitoly. Funkce a poslání, které příslušníci musí dodržovat jsou prioritou pro správné zacházení a efektivní nápravu odsouzených osob. Z historických faktů o vězeňství bylo možné vyčíst jisté nedostatky a poučením z nich zkvalitnit resocializaci odsouzených. V poslední řadě druhá kapitola vysvětlila strukturu VS ČR. Rozdělila jednotlivé úkoly do uvedených pozic a popsala, že každý jeden příslušník má svou pozici, která je důležitou jednotkou celku.

Druhá část práce se zaměřila na sběr dat formou řízených rozhovorů, jejich analýzu a následné zhodnocení řešených problémů VS ČR. Věznice Pardubice, Věznice Jiřice a Vazební věznice Hradec Králové podpořily mapování vybraných problémů vstřícným přístupem a zodpovězením otázek v rámci řízeného rozhovoru. Díky řízeným rozhovorům a jejich struktuře o 17 otázkách se podařilo vytvořit komparaci pohledů příslušníků VS ČR. Smyslem řízených rozhovorů bylo analyzovat situaci v oslovených věznicích a porovnat ji s celorepublikovou statistikou v časovém horizontu deseti let od roku 2011 do roku 2021. Na základě vybraných problémů, které byly podrobeny analýze a následně vyhodnoceny, byla navržena doporučení pro stávající praxi.

Doporučení v rámci vzdělanosti odsouzených spočívalo ve zefektivnění vězeňského systému tím, že vzdělávací programy a aktivity by se mohly zařadit do každé věznice tak, aby každý vězeň měl stejnou šanci získat pracovní pozici po opuštění věznice. Pro zpomalení nebo zastavení růstu nákladů na vězně je třeba zásahu státu. VS ČR s tímto problémem nic moc nemůže dělat, jelikož faktor, který nejvíce působí na pohyb hodnot nákladů, je proměnlivost výše životních nákladů. I přesto zvyšující se náklady na vězně jsou problémem vězeňského

systemu ČR. Motivovat vězně, aby chtěli vykonávat při VTOS nějaké zaměstnání, je možné zviditelněním určitých výhod. Odsouzení, kteří mají dluhy dokážou plynuleji splácet a tím nezatěžovat svůj život po návratu do společnosti. Možné doporučení je i zvýšení finanční odměny pro zaměstnané vězně, jelikož dostávají minimální částku za odvedenou práci. Finanční motivace je určitě jedním ze způsobů, jak zaujmout “líné“ vězně. Doporučením pro poslední zmíněnou problematiku, přeplněnost věznic, je udělování alternativních trestů ve větším množství. Rozšířením rejstříku programů pro eliminaci recidivy by mohly věznice dosáhnout toho, že se nebudou vracet pachatelé, kteří již byli jednou a vícekrát odsouzení za trestnou činnost.

Téma, které řeší problémy ve vězeňském systému ČR, má svou důležitost v moderní společnosti z důvodu udržení bezpečnosti lidí, pokud se nezmění přístup k hlavním problematikám je zřejmé, že se vězni odsouzení v minulosti, budou do vězení vracet. Ačkoliv problém s více jak maximálním využíváním kapacit věznic je dlouho řešeným tématem, nevěnuje se této problematice dostatečná pozornost, která by řešila přeplněnost věznic, nedostatečné množství personálu, chybějící finančních a materiálních prostředky.

POUŽITÁ LITERATURA

AZlegal: advokátní kancelář [online]. Praha, 2022 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://azlegal.cz/pravni-slovník/nepodmineny-trest-odneti-svobody/>

BLAŽEK, Petr, a kol., 2019. *Delikvence: analýza produktů činnosti delikventní subkultury jako diagnostický a resocializační nástroj*. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-2013-0.

ČERNÍKOVÁ, Vratislava, a kol., 2008. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2011 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2011-cjncrnevey>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2012 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2012-kog3v0hf0p>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2013 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2013-pij8852h1n>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2014 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2014-i0wjdfa0il>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2015 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2015>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2016 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2016>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2017 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2017>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2018 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2018>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2019 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2019>

Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2020 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2020>

- Český statistický úřad: Průměrné mzdy [online]. 2021 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/prumerne-mzdy-1-ctvrtleti-2021>
- DIRGA, Lukáš, 2020. *Humanizace českého vězeňství očima jeho aktérů*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni. ISBN 978-80-261-0848-1.
- FENYK, Jaroslav, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Tomáš GRIVNA, 2019. *Trestní právo procesní*. 7. vydání. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7598-306-0.
- HÁLA, J., 2005. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, ISBN 80-86708-05-5.
- Historie vězeňství*, 2004. Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/historie>
- KÝR, Aleš., 2013. *Historická penologie: PŮSOBNÍ DUCHOVNÍCH A ŘEHOLNÍKŮ V HISTORII ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ* [online]. Praha: KABINET DOKUMENTACE A HISTORIE VS ČR, [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/informacni-servis/historicka-penologie/2013/hp-1-13.pdf>
- Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Justice.cz: Katalog životních situací [online]. 2017 [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp/otevrene-veznice>
- Ministerstvo spravedlnosti. *Koncepce vězeňství do roku 2025* [online]. 2015 [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/ostatni/koncepce-vezenstvi.pdf>
- Organizační schéma*, 2004. Vězeňská služba České republiky [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/sekce/organizacni-schema>
- Restorativní justice: strategies for change* [online]. 2021 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/>
- Sčítání 2021 [online]. 2021. Český statistický úřad. [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/scitani2021/vzdelani>
- Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2011*. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2011. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [statisticka-rocenka-2011.pdf \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2011.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2012. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2012. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [statisticka-rocenka-2012.pdf \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2012.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2013. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2013. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [statisticka-rocenka-2013.pdf \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2013.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2014. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2014. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2014.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2015. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2015. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2015.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2016. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2016. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2016.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2017. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2017. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2017.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2018. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2018. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2018.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2019. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2019. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2019.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2020. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2020. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2020.pdf)

Statistická ročenka Vězeňské služby České republiky za rok 2021. Praha: Vězeňská služba České republiky, 2021. [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: [Statistická ročenka \(vscr.cz\)](https://www.vscr.cz/statisticka-rocenka-2021.pdf)

ŠÁMAL, Pavel. STRYA, Jan. 2018. *Česká justice: Trestní právo a trestní politika* [online]. 10. listopad [cit. 2023-04-25]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2018/11/pavel-samal-jan-strya-trestni-pravo-trestni-politika/>

VÁLOVÁ, Irena., 2022. *Česká justice: Odsouzení bez peněz* [online]. 2. května [cit. 2023-04-21]. Dostupné z: <https://www.ceska-justice.cz/2022/05/odsouzeni-bez-penez-se-obraceji-na-ombudsmana-veznice-postihuje-i-dary-od-rodiny/>

Vězeňská služba České republiky: VS ČR [online]. 2004 [cit. 2023-04-20]. Dostupné z: <https://www.vscr.cz/>

Zákon č. 141/1961 Sb., *Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád)*. 9. prosince 1961 [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>

Zákon č. 169/1999 Sb., *o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů* [online]. 1999, 3. srpna [cit. 2023-04-18]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-169>

Zákon č. 273/2008 Sb., *o Policii České republiky* [online]. 2008, 11. srpna [cit. 2023-04-15]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2008-273>

Zákon č. 361/2003 Sb., *Zákon o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů*. 30. října 2003 [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2003-361>

Zákon č. 40/2009 Sb., *Zákon trestní zákoník*. 9. února 2009 [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>

Zákon č. 555/1992 Sb., *Zákon o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky, ve znění pozdějších předpisů*. 10. prosince 1992 [online]. [cit. 2023-03-23]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-555>

PŘÍLOHY

- Příloha A Seznam otázek v řízeném rozhovoru
- Příloha B Řízený rozhovor s respondenty Věznice Pardubice
- Příloha C Řízený rozhovor s respondenty Vazební věznice Hradec Králové
- Příloha D Řízený rozhovor s respondenty Věznice Jiřice

PŘÍLOHA A – SEZNAM OTÁZEK V ŘÍZENÉM ROZHOVORU

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězni, jaká věznici a jsou tyto peníze zdaňovány?

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

Otázka č. 16: Jsou přesčasy problémem ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

PŘÍLOHA B – ŘÍZENÝ ROZHOVOR SE ZAMĚSTNANCI VĚZNICE PARDUBICE

Odpovědi na otázky – zástupce vedoucího oddělení výkonu trestu

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Převážně administrativní činnost – zpracovávání agendy žádostí o přemístění, komunikace s osobami blízkými odsouzených, oblast kázeňského řízení (kontrola a evidence zpracovaných kázeňských řízení speciálními pedagogy a vychovateli), účast na poradních orgánech ředitele věznice (především komise odborných zaměstnanců a odborná komise – kontrola předkládaných návrhů apod.). Řídící činnost občanských zaměstnanců a příslušníků dozorcí služby (plánování směn, metodické vedení apod.) Provádění pohovorů s odsouzenými. Provádění kontrolní činnosti jak ve vztahu k plnění povinností zaměstnanců a příslušníků, tak odsouzených. Spolupráce s ostatními odděleními ve věznici. Předkládání zpráv pro vedení věznice a generální ředitelství. Kontrola pracovní činnosti odsouzených na pracovištích s volným pohybem mimo věznici. Řešení vztahových problémů odsouzených. Zpracovávání agendy fyzického násilí.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„Vzhledem k povaze pracovní činnosti a jejímu množství nelze režim dne nijak obecně definovat. Každý den je jiný a vždy se vše odvíjí od aktuální situace. Postupuji tedy od těch nejakutnějších problémů, které je třeba vyřešit, po ty, které není potřeba řešit bezodkladně.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Obvinění mohou být zaměstnáváni na vlastní žádost po dobu trvání vazby. Odsouzení mohou být ve vazební věznici rovněž zaměstnáváni. Vzhledem k tomu, že Věznice Pardubice není vazební věznicí, nemohu sdělit žádné další informace z praxe.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Formální zájem mají téměř všichni odsouzení. Ve velkém množství případů se však stává, že jejich zájem je pouze verbální a při pracovním zařazení toto následně odmítají, snaží se práci vyhnout ze zdravotních důvodů nebo odvádějí tak slabé pracovní výkony, že jsou pro neplnění norem z práce vyřazeni.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Pouze provádím kontroly na pracovištích s volným pohybem mimo věznici (zpravidla 1x měsíčně). Dohled nad pracovní činností odsouzených provádí zpravidla zaměstnanec pobočky střediska hospodářské činnosti.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Zaměstnaní odsouzení mají ráno budiček, snídani, následně vykonávají pracovní činnost na určeném pracovišti, kam jim je dovezen oběd, poté dále pracují, po skončení pracovní doby jsou předvedeni zpět na daný oddíl, realizují vycházky, aktivity programu zacházení, koupání, početní prověrku stavů, sledování TV a následně je večerka a spánek.“

Odsouzení se rozdělují na ty, kteří mohou pracovat mimo věznici a ty, kteří nemohou. Tato oblast se však vždy posuzuje individuálně a jednotlivá kritéria nelze úplně obecně definovat. Přihlíží se k druhu trestné činnosti, délce nevykonaného trestu odnětí svobody a osobnostním charakteristikám odsouzeného, stejně tak se přihlíží k jeho zdravotnímu stavu, kdy každý odsouzený musí být uznán zdravotně způsobilým pro výkon určitého zaměstnání.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Někteří odsouzení jsou za práci vděční a jejich chování je na nadstandardní úrovni. To samé lze ale říci i o některých pracovních nezaražených odsouzených. Asi to nelze úplně paušalizovat. Někteří pracovní nezaražení odsouzení ale zneužívají svého pracovního zařazení k porušování zákona o výkonu trestu ve smyslu pašování OPL a mobilních telefonů z pracovišť mimo věznici zpět do věznice, užívání OPL apod. V tom případě jsou z práce vyřazováni.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězni, jaká věznici a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Bohužel nemohu konkrétněji odpovědět, rozúčtování finančních prostředků odsouzených je poměrně složitá záležitost a provádí ji ekonomické oddělení.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„V bezhotovostní formě. Odsouzení nemohou ve věznicích držet finanční hotovost.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Určitým způsobem omezen je. Opět se jedná o oblast, kterou by lépe zodpovědělo ekonomické oddělení. Co se týče nákupů ve vězeňské prodejně, může si odsouzený zakoupit povolený sortiment, přičemž částka k nákupu je jedním z motivačních faktorů, kdy odsouzení zařazení do I. prostupné skupiny vnitřní diferenciací mohou nakupovat za 1200Kč, odsouzení v II. PSVD za 800Kč a ve III. PSVD za 500Kč. S finančními prostředky na svém účtu mohou odsouzení nakládat dle svého uvážení, pokud nemají pohledávky. Mohou tedy prostřednictvím platebních příkazů nebo složenek odesílat peníze do civilního sektoru rodině apod.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Popravdě netuším, ale řekl bych 550 000 Kč.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

„Toto je poměrně proměnlivá záležitost, která se odvíjí od aktuálního složení odsouzených ve věznici. Zájem o vzdělávání je však relativně nízký – typoval bych kolem 5 %. Jedná se především o vzdělání v rámci Středního odborného učiliště, které nabízí odsouzeným možnost vyučit se v určitém oboru. Dále je zde nabídka různých kurzů – malíř-natěrač, Práce s PC, keramika apod.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ano, je to velký problém. Obrovské množství odsouzených v souvislosti s nedostatečným množstvím personálu, finančních prostředků a nevyhovujících materiálních podmínek (ložnicový velkokapacitní způsob ubytování odsouzených) vytváří velice náročné podmínky pro výkon práce ve vězeňství.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„Řekl bych, že 80 %.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Zapojuje se do pilotních projektů (Pappa Program – program pro odsouzené otce), realizuje standardizované programy (3Z – zastav se, zamysli se, změň se; VIT – victim impact training), poskytuje adiktologické poradenství, terapeutické programy, služby sociálních pracovníků, psychologů, širokou škálu aktivit programu zacházení vzdělávacích, zájmových, speciálně výchovných. Zároveň je kladen důraz na důslednost a dodržování stanoveného pořádku a kázně, přičemž pozitivní projevy chování jsou odměňovány a negativní trestány.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasy problémem ve vaší věznicí? Pokud ano z jakého důvodu?

„Přesčasy jsou problémem především u příslušníků, kteří se dostávají na samou hranici možných přesčasových hodin.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Problémů vidím několik. První je enormní administrativní zátěž a nedostatek personálu. Málokdo si uvědomuje, že ve věznicích je prakticky každý úkon nutné administrativně zpracovat. Některé úkony jsou jednodušší, jiné složitější a časově náročnější. Je jich však tolik, že i 100 drobných úkonů zabere velkou část pracovní doby na úkor přímé práce s odsouzenými.

Druhým a dle mého názoru nejpodstatnějším problémem je skutečnost, že se zapomíná na to, že odsouzení jsou PACHATELÉ TRESTNÝCH ČINŮ. A to mnohdy velmi závažných. Jedná se často o recidivisty, kteří opakovaně porušují zákony. To samo o sobě nezni tak závažně – porušovat zákon. Odsouzení ve věznicích ale tím, že porušují zákon, někoho poškodili, opakovaně, závažně a mnohdy nezvratně. Nicméně dnešní politická scéna a lobby je spíše zaměřena na to, aby se odsouzení měli dobře. Staráme se o to, jak se mají, co jim vyhovuje, co je trápí, jak jim umožnit co nejvíce, aby se jich uvěznění až tolik nedotýkalo. V první řadě je kladen důraz na dodržování práv odsouzených, což nepochybněji. Zároveň je ale nutné říci, že odsouzení si různými stížnostmi, žalobami, podáními apod. snaží získat i výhody, na které nemají právní nárok. Pokud se odsouzený chová žádoucím způsobem, je možné u něj uplatnit motivační prvky, což znamená, určité výhody za vzorné chování. Potíž je v tom, že dnes je již za vzorné chování považováno to, když odsouzený verbálně nebo fyzicky nenapadá zaměstnance. Motivační prvky se stávají dostupnějšími pro větší množství odsouzených, kteří si to ani nezaslouží. Přílišná humanizace na úkor nápravy odsouzených mi přijde nesmyslná. Stejně tak nesmyslná mi přijdou některá ustanovení vyhlášky, kterou se vydává řád výkonu trestu. Například tvrzení, že odsouzení s nejvyššími riziky mají mít největší počet aktivit a největší míru intervence, sice teoreticky dává smysl. V praxi jsou však odsouzení s velmi vysokými riziky naprosto neresocializovatelní a jakákoliv míra intervence je zbytečná. V jejich případě plní výkon trestu odnětí svobody jedinou funkci, a to ochranu společnosti. Naopak si myslím, že největší péče by se mělo dostávat těm méně narušeným odsouzeným, kteří ještě nejsou tolik ovlivněni kriminální subkulturou, a je u nich alespoň nějaká šance vedení řádného života po propuštění.

Zároveň mi přijde nevhodné, že si odsouzení platí náklady výkonu trestu ve výši 1500Kč. Tato částka nepokryje ani stravu, natož údržbu objektů, energie, výstrojní součástky a platy

zaměstnanců. Je nutné upozornit, že služby psychologů, terapeutů, sociálních pracovníků, speciálních pedagogů a pedagogů volného času mají zdarma. Zajímalo by mě, kolik obětí trestných činů má možnost využít sociálních služeb, psychologického poradenství, terapeutického působení zdarma. Stejně tak kolik lidí v civilním životě má možnost chodit do posilovny, tělocvičny, či na sportovní hřiště zdarma. V tomto směru mi přijde, že u odsouzených jsou budovány nereálné představy o tom, kolik reálně stojí „život“ v civilním prostředí.

Další věcí je pocit odsouzených, že jim je za každou cenu ubližováno. Často se setkávám se situací, kdy odsouzený odmítne lékařské vyšetření, protože na zdravotnickém středisku věznice musí v čekárně čekat hodinu. Vysvětlení, že toto je běžné i u civilního lékaře neakceptují.

Celkově chování odsouzených je velmi nelogické. Na jednu stranu působí jako silné osobnosti, na druhou stranu využívají velké množství stížností, často udávají, že mají strach o svůj život a nechávají za sebe jednat zmocněnce, případně matky, družky, manželky. Prakticky se schovávají za sukně. Ke svému jednání jsou často nekritičtí, veškeré problémy, které mají, jsou způsobeny buď někým jiným, nebo společností, nebo různými okolnostmi. Vinu však nenese nikdo a za nic.

Dalším problémem je nemožnost vést konkrétní odsouzené k odpovědnosti. Běžně se stává, že některý z odsouzených úmyslně poškodí majetek vězeňské služby (například televizi). Přičemž ale z důvodu ochrany práv a soukromí odsouzených není možné umístit kamery do všech prostor věznice a tím například dohledat, určit a potrestat viníka, či mu danou věc předepsat k úhradě. Odsouzení ale mají právo na sledování televizních pořadů a vězeňská služba je jim povinna zajistit toto právo a i přesto, že odsouzení prakticky soustavně poškozují vše, na co sáhnou.

Vším výše uvedeným chci vlastně říci, že problémem výkonu práce ve vězeňské službě je opravdu enormní administrativní zátěž a přehnaná, řekl bych až nesmyslná či radikální humanizace, která ale ve své podstatě spíše škodí, než pomáhá k dosažení původně sledovaného účelu. Zákonodárci a lidskoprávní organizace zřejmě smýšlejí o odsouzených jako o lidech z běžné populace, s běžnými návyky a vzorci chování, což ale u většiny vězeňské populace neplatí. Jedná se ve většině případů o kriminálně narušené jedince s patologicky strukturovanou osobností. Jistě, jsou zde případy, kdy se člověk dostane do výkonu trestu odnětí svobody poprvé za nedbalostní trestný čin. Takových případů je ale opravdu velmi málo. Tipoval bych 1 %. Zbytek jsou recidivisté, páchající opakovaně závažnou trestnou činností.

Dalším problémem, který mě napadá je nedostatek finančních prostředků pro budování kvalitního „ubytování“ pro vězněné osoby. Současný trend, který je dle mého pohledu správný a účelný vyžaduje, aby odsouzení byli ubytováni v menším množství na celách či ložnicích. Ideální stav by byl, kdyby byli odsouzení ubytováni po dvou, maximálně po čtyřech. Tím pádem by bylo možné odděleně umísťovat odsouzené dle ustanovení § 7 zákona o výkonu trestu. Ve velkokapacitním ubytování, kdy je na oddíle 94 odsouzených ubytovaných na ložnicích po jedenácti, tohoto nelze vždy úplně dosáhnout. Nehledě na to, že odděleně umísťovat různé kategorie odsouzených v ložnicovém způsobu ubytování, kde se jednotlivé ložnice neuzamykají a odsouzení se setkávají ve společných prostorách, mi přijde naprosto neúčelné.“

Odpovědi na otázky – vězeňský psycholog

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Poskytování krizové intervence a komplexní zajišťování psychoterapeutických služeb.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„Budíček (ochod do práce, terapií, do školy, k lékaři dle oddílu), početní prověrka, snídaně (vycházky dle oddílu), oběd, (vycházky dle oddílu), příchod z práce, školy, terapií, večere, večerní početní prověrka, večerka.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Obvinění nemohou být zaměstnání, ve vazební věznici pracují odsouzení, kteří zajišťují chod věznice.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Není možné zjistit přesná procenta.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Ne.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Budíček, ochod do práce, snídaně, oběd, příchod z práce, vycházky, večere, večerní početní prověrka.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Zaměstnaní odsouzení jsou klidnější, jelikož mají možnost lépe uspokojovat své potřeby, platit dluhy, mají nákupy v kantýně, nezatěžují finančně rodinu.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězni, jaká věznici a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Výplata, kterou dostává odsouzený, se pohybuje kolem 8-11 v průměru. Peníze jsou zdaňovány.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Peníze dostává na osobní účet vedený ve věznici.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Výplata, kterou dostává odsouzený, se pohybuje kolem 8–11 tis. v průměru. Z této částky odchází 1/2 na úhradu pohledávek na základě exekučního příkazu paragrafu 25 odst. 4 zákona č.169/1999Sb., druhá polovina se použije pro úhradu pohledávek na základě exekučního příkazu (doručené peníze do věznice) na ostatní pohledávky neuvedené v paragrafu 25 odst. 4 zákona č.169/1999Sb.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Přesná data neznám.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

„Přesná data neznám.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ano.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„cca 70 %.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Neznám specifikace.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasové problémy ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

„Neznám specifikace.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Neznám specifikace.“

Odpovědi na otázky – speciální pedagog

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Zpracování komplexní zprávy o odsouzených v nástupním oddělení, na základě komplexní zprávy pak stanovení programů zacházení jednotlivým odsouzeným. Posouzení vhodného pracovního zařazení. Kázeňská praxe – udělování odměn a kázeňských trestů. Aktualizace stanovených programů zacházení. Realizace pohovorů s odsouzenými. Metodické vedení vychovatelů. Příprava, realizace, vyhodnocení vzdělávacích a speciálně výchovných aktivit. Realizace návštěv. Realizace stanovených kontrol a plnění příkazů nadřízených.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„Režim dne je upravován Vnitřním řádem Věznice Pardubice, konkrétně Časovým rozvrhem dne, který se v každém oddíle liší.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Nevím přesně, nejsme vazební věznice, ale myslím, že ano.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Můj hrubý odhad 90 %.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Ne.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Režim vždy vyplývá z Časového rozvrhu dne, který je v každém oddíle jiný, a právě reflektuje i konkrétní pracoviště, na které jsou odsouzení zaměstnaní, např. pokud pracují na noční směnu, musí být Časový rozvrh dne upraven tak, aby byl zajištěn 8 hodinový spánek apod.“

Ne. Typ věznice je jedním, nikoliv jediným kritériem.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Jsou klidnější a vyrovnanější. Lépe motivovaní k bezproblémovému průběhu VTOS. Nepůsobí na ně devastující účinky nudy. Odsouzení mají tendenci si pracovního zařazení a stanoveného statutu „zaměstnaného odsouzeného“ vážít, kázeňských přestupků se dopouští v menší míře. Spáchané přestupky mají jiný charakter. Více dbají o svůj zevnějšek.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězňům, jaká věznicím a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Přesná částka je u každého odsouzeného jiná. Tuto problematiku řeší Ekonomické oddělení věznice.“

Ano. Automatické srážky – odsouzenému se strhává částka na náklady VTOS, pokud má exekuci, tak na ni, automaticky je strháváno stanovené výživné.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Bezhotovostní formou.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Je týdně limitován výší částky, kterou může utratit ve vězeňské kantýně.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Momentálně netuším, odhaduji 1 vězeň - 350–400 tisíc/rok.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

„Přesná data neznám. Zájem je o veškeré vzdělání, v drtivé většině je zájem účelový.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ano.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„Přesná data neznám.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Realizací standardizovaných programů se specifickým zaměřením (na konkrétní charakter trestné činnosti). Realizací speciálně výchovných aktivit. Omezením práv a svobod odsouzeného.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasové problémy ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

„Ano. Chybějící zaměstnanci, především u dozorčí služby. Velká fluktuace zaměstnanců, neustálý nárůst a složitost administrativy.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Nárůst a složitost administrativy. Průnik drog do věznice.“

Odpovědi na otázky – vychovatel

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Náplň mojí práce sestává ze dvou složek. První je administrativní činnost, která má rozhodně převahu. Jedná se o práci na počítači v programech přímo uzpůsobených pro vězeňství.

Zajišťuji

a eviduji každodenní korespondenci, eviduji příjem balíků do věznice, zprostředkovávám návštěvy odsouzených, v rámci pravidelných komisí se podílím spolu s odbornými zaměstnanci na zařazování odsouzených na pracoviště, udělování institutu povolení opustit věznici s návštěvou, přerušování výkonu trestu.

Evidence vězňenských osob, jejich zařazování na jednotlivé ložnice, oddíly. Zpracovávání různých druhů hodnocení – pro potřeby orgánů soudu, či policie, pro potřeby podání žádosti odsouzeného o podmíněné propuštění z výkonu trestu. Evidence majetku vězňenských osob.

Druhá složka je samotná práce s odsouzenými, která se může specificky lišit skladbou odsouzených na jednotlivých oddílech, odděleních. V rámci programu zacházení s odsouzenými vykonáváme aktivity – vzdělávací, sportovní a další. Zároveň jsem se podílel i na speciálních aktivitách v rámci Terapeutického centra věznice, kde se s odsouzenými snažíme pracovat více do hloubky v závislosti na specifikaci jejich trestné činnosti prostřednictvím specializovaných programů, které jsou buď přímo v kompetenci Vězeňské služby, nebo ve spolupráci s různými neziskovými organizacemi.

Spolu s dozorčí a strážní službou dohlížíme na pořádek a dodržování všech norem a povinností odsouzených. Kontrolujeme jim věci, kontrolujeme pořádek, čistotu, vydáváme čisticí prostředky, zároveň máme i tzv. kázeňskou pravomoc čili můžeme odsouzené motivovat prostřednictvím odměn, aby získávali určité výhody, pokud se budou chovat slušně. Na druhou stranu je můžeme kázeňsky potrestat, pokud nedodržují svoje povinnosti a nechovají se řádně. Zprostředkováváme kontakt se sociálními pracovníky, speciálními pedagogy, vedoucími zaměstnanci. Realizujeme Skype hovory s rodinou, advokáty. Každý vychovatel se stará o svůj přidělený oddíl, spolupracuje s vězeňskou údržbou, organizuje malování, „zkrášlování“ jednotlivých oddílů.

Práce je to velmi pestrá a člověk rozhodně nemůže říci, že dělá stereotypní práci.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„Režim dne je pro vězněné osoby pevně dán. Začíná budíčkem, po kterém se odsouzení vydají na snídani. Po snídani někteří míří na pracoviště, ti, co nepracují zpět na oddíly, nebo do školy, či terapeutického centra. Odsouzení mají přesně dáno rozmezí, kdy mají „čas pro sebe“ a kdy se musí věnovat činnostem jako je úklid, realizace aktivit programu zacházení apod. Každý odsouzený má nárok na 3 jídla denně (snídaně, oběd, večeře). Každé ráno a večer je pak provedena početní prověrka stavu a po jejím večerním ukončení mají odsouzení tzv. večerku.

Co se týká režimu dne zaměstnance – vychovatele, ten se odvíjí v závislosti na okolnostech, které nejsou vždy ovlivnitelné. Musí zaevidovat poštu, dojít pro balíky apod. Je to velmi různé, ale samozřejmě i my máme každodenní povinnosti, bez kterých nemůžeme odejít z práce, dokud nejsou hotové.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

“Pokud je odsouzený umístěn ve vazební věznici tak samozřejmě může být zaměstnán. V každé vazební věznici je zapotřebí zajistit oddíl, ve kterém budou již odsouzení vězni, kteří se starají o každodenní chod věznice (kuchyň, údržba...). Pokud máte na mysli vazebně stíhané, Problém je v tom, že není tolik zaměstnavatelů, kteří by chtěli zaměstnávat osoby ve výkonu vazby ve vazební věznici. Někdy také zaměstnání obviněného brání důvod vazby. A také nikdy nevíte, jak dlouho bude dotýčný ve vazbě.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Bohužel neznám přesné statistiky, ale z mojí zkušenosti má o pracovní zařazení zájem většina vězňů. Samozřejmě některým brání v pracovním zařazení zdravotní stav, či jiná okolnost.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Na vězněné osoby při jejich pracovní době vychovatel nedohlíží. Účastní se pouze kontrol vnitřních a venkovních pracovišť. Dozor nad vězněnými mají příslušníci vězeňské služby, popřípadě na tuto práci určení zaměstnanci.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Zaměstnaní vězni mají velmi podobný režim, jako ti nezaměstnaní. Ano. Dělíme vězně do jednotlivých oddílů v závislosti na jejich pracovním zařazení. Odsouzení na venkovních pracovištích mají svůj vlastní oddíl, který je uzpůsoben tak, aby vyhovoval jejich pracovnímu zařazení. Odsouzení pracují i na noční směny, a proto jsou zařazeni na menších oddílech, aby mohli mít nárok na 8 hodinový spánek během dne. Jak jsem říkal, režim zaměstnaných a

nezaměstnaný se tolik neliší, samozřejmě dostávají přídatky stravy, mají možnost chodit na venkovní vycházky apod.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Ne vždy se liší. Pokud je odsouzený skutečně motivován, potom je to pro něj jenom dobře. Utuží si svoje pracovní návyky, vydělá si nějaké peníze a čas ve vězení mu rychleji utíká. Spousta z nich, ale svého „postavení“ umí i využívat a zaměstnání berou, třeba jako prostředek k různým nekalým činnostem, nebo prostě nemají dostatečné pracovní návyky a práce je nebaví.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězňům, jaká věznicím a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Věznice vydělává prostřednictvím práce vězňů pouze, pokud má zřízeno Středisko hospodárné činnosti a zřízena vlastní pracoviště. Pokud spolupracujeme se soukromými subjekty, to je něco jiného. Poměrnou část neznám, ale samozřejmě jsou peníze zdaňovány, jako u běžného člověka venku.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Část peněz je vězňovi ukládána na jeho účet ve věznici a peníze pak dostane po propuštění.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Část míří na uhrazení výkonu trestu a dalších pohledávek (exekucí apod.). A za část peněz si může odsouzený nakupovat ve vězeňské kantýně, dobít kredit, posílat peníze rodině. Je to pouze virtuální transakce, odsouzený fyzicky nemá k penězům přístup.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Pokud se nemýlím, odsouzený hradí měsíčně 1500 Kč za svůj „pobyt“. Jaká je však celková výše nákladů to bohužel ze své pozice odhadnout nedokážu. Nejsem ekonom.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělávání se jedná?

„Opět nedokážu odhadnout, ale kapacita bývá většinou naplněna. Jedná se většinou o dvou nebo tříleté obory zakončené výučním listem v oblastech stravování apod. Zároveň poskytujeme i různé kratší kurzy jako svářečská oprávnění, manipulace s vysokozdvihným vozíkem apod.“

Tam je zájem enormní, vzhledem k tomu, že se to odsouzeným hodí při hledání práce po propuštění.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ve vězeňské službě pracuji od roku 2017. Nepovažuji se tedy za pamětníka, avšak situace jako taková se rozhodně zhoršila a myslím, že přeplněnost věznic si uvědomujeme všichni. Problém je to zejména po personální stránce, protože je opravdu aktuálně málo příslušníků a je to jako u všech povolání, čím dál méně personálu, stále více práce. Trošku mě mrzí, že pro odsouzené za menší delikty jako jsou například odsouzení, kteří neplatí alimenty, není větší možnost ukládání alternativních trestů. Avšak dle mého názoru, by se rozhodně situace nezlepšila z dlouhodobého hlediska, kdyby se pan prezident rozhodl pro amnestii, což je mezi věznici samozřejmě velké téma.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„To je samozřejmě snadno dohledatelný fakt. 70 %. V rámci věznice konkrétní? To nelze určit dle mého názoru.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Zmiňoval jsem se o tom ve druhé otázce. Jedná se o individuální a skupinovou práci s vězněnými osobami. Prostřednictvím speciálních programů, které snižují míru násilného chování, míru požívání drog, spolupráce s adiktologem, různé rekvalifikační kurzy, řešení dluhové problematiky ve spolupráci s neziskovými organizacemi, práce sociálních pracovníků, kteří pomáhají odsouzeným hledat bydlení, popřípadě i zaměstnání. Přispět ke snížení míry recidivy je jeden ze základních stavebních kamenů vězeňství.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasy problémem ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

„Přesčasy jsou problémem všude. Ve věznici je to však o to horší, že věznice prostě musí zajistit běžný chod 24 hodin denně a k tomu je potřeba mít dostatek příslušníků. Co se týče odborných zaměstnanců, přesčasy prakticky, dle mého názoru, ani nesmíme mít. Ale příslušníci jsou vázáni přísahou a mají to trochu jinak.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Víte, možná překvapivá odpověď, ale já jsem zde prakticky vyrostl (je to moje první zaměstnání). Nejsm schopen srovnávat s čímkoliv jiným. Nevěděl jsem, do čeho jdu, dnes vím, že jsem nešlápl vedle. Každá práce má svoje pro a proti. Problémy jsou a budou, musíme je řešit každodenně. Někdy se prostě stane, že si s někým nerozumíte, a to je možná jediný problém – mnoho zaměstnanců, kolegů = ne vždy dobré mezilidské vztahy. Ale to je myšleno v obecné rovině. Já jsem ten typ člověka, který se snaží každému pomoci a vyjít vstříc a lidé, kteří jsou zlí a nekolegiální, mě nezajímají. Někde jsem nedávno slyšel v rádiu, že vězeňská služba je kritizována za to, že postrádá systém. No ne vždy se všechno stane, jak má, ale kdyby postrádala systém, vypadalo by to jinak.“

PŘÍLOHA C –ŘÍZENÝ ROZHOVOR SE ZAMĚSTNANCI VAZEBNÍ VĚZNICE HRADEC KRÁLOVÉ

Odovědi na otázky – Strážný eskortní služby – předváděcí skupina

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Realizování vycházek, návštěv a navádění na zdravotní oddělení + zdravotní eskorty.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„5:30 budíček

6:00 rozvážení snídaní

7:00 zahájení vycházek pro obviněné, navádění na zdravotní oddělení a návštěvy příbuzných

10:00 zahájení vycházek pro odsouzené

12:00 oběd

14:00 aktivity pro zaměstnané odsouzené

17:00 večeře

toto je denní režim, který se mě týká. Na dále se zde děje mnoho úkonů, kterých nejsem součástí.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Ano ale jedná se převážně o lidi, kteří zde vykonávají VTOS. Lidi ve výkonu vazby také mohou pracovat, ale u nás pro toto nejsou podmínky a je to pouze na dobrovolnosti osoby ve VV.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Mohlo by se to pohybovat okolo 50-70 %. Ale vězeň ve VTOS má povinnost pracovat vždy, když je mu přidělena práce. Ve výkonu vazby povinný není.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Na vězně dohlíží civilní zaměstnanci v kuchyni, dílně a na prádelně.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Mají režim jako normální zaměstnaný člověk jen s tím rozdílem, že na vše dohlíží zaměstnanci vězeňské služby a vždy při odchodu do práce a z práce procházejí kontrolou. Ano rozdělují a vždy se rozhoduje podle TC, kterou páchali a jak se chovají ve VTOS.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Je to případ od případu. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že zaměstnaný vězeň je slušnější než nezaměstnaný a nedělá velké problémy na rozdíl od nezaměstnaného vězně.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězni, jaká věznicí a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Toto bohužel přesně nevím.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Dostávají ji na svůj vězeňský účet. Fyzicky peníze u sebe nemají.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Ano je omezen. Pokud má exekuce půlka vydělaných peněz putuje na splácení. Na dále je limitován výší nákupu, který může provést za týden.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Částka by se mohla pohybovat okolo 250 000 – 300 000 Kč.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

„Přesná procenta nevím ale moc vysoká nebudou. Jedná se především o učňovské předměty s výučním listem.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ano je to problém.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„Okolo 70 %.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Máme zde psychologii, kteří s vězni pracují a duchovního pracovníka, který s vězni řeší jejich problémy. Speciální programy má jen naše oddělení s ženami, které opakovaně páchají drogovou

trestnou činnost. Mají výtvarné kroužky, pracovní, práci mimo věznici pro školky a důchodce, úklid po věznici a sezení formou společné terapie. Naši, pracující odsouzení mají kroužky akvaristiky a vycházky mimo věznici.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasy problémem ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

„Ano jsou problém. Přesčasy nejsou mnohokrát propláceny. A dochází k přepracovanosti příslušníků.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Špatné vedení na vedoucích pozicích VS ČR. S obyčejnými příslušníky je zacházeno občas neslušně. Zastaralé praktiky a vybavení, které v ostatních bep. sporech jich nenajdeme. Ustupování a tolerance zhoršujícího se chování obviněných a odsouzených.“

Odpovědi na otázky – Strážný eskortní služby – eskortní skupina

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Eskortování vězněných osob z věznic do jiných věznic, k soudům, zdravotnických zařízeních, na ochranné a ústavní léčení.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„7:00 rozdělení (čtení rozkazu)“

Realizace eskorty podle konkrétního času a místa, který je pokaždé jiný.

Další úkony ve věznici viz. předváděcí skupina.

Toto je denní režim, který se mě týká. Na dále se zde děje mnoho úkonů, kterých nejsem součástí.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Ano, obvinění mohou ve vazební věznici pracovat, ale u nás na to nemáme dostatečné podmínky. U obviněných osob je to hlavně o dobrovolnosti.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Mohlo by se to pohybovat okolo 50-70 %. Ale vězeň ve VTOS má povinnost pracovat vždy, když je mu přidělena práce. Ve výkonu vazby povinný není.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Na vězně dohlíží civilní zaměstnanci v kuchyni, dílně a na prádelně.“

Dozorci.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Mají režim jako normální zaměstnaný člověk jen s tím rozdílem, že na vše dohlíží zaměstnanci vězeňské služby a vždy při odchodu do práce a z práce procházejí kontrolou. Ano rozdělují a vždy se rozhoduje podle TČ, kterou páchali a jak se chovají ve VTOS.“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Je to případ od případu. Z vlastní zkušenosti mohu říct, že zaměstnaný vězeň je slušnější než nezaměstnaný a nedělá velké problémy na rozdíl od nezaměstnaného vězně.“

Je vděčný za práci. “

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězňi, jaká věznicí a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Toto bohužel přesně nevím. “

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Dostávají ji na svůj vězeňský účet. Fyzicky peníze u sebe nemají. “

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„Ano je omezen. Pokud má exekuce půlka vydělaných peněz putuje na splácení. Na dále je limitován výší nákupu, který může provést za týden. “

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Částka by se mohla pohybovat okolo 250 000 – 300 000 Kč. “

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělání se jedná?

„Přesná procenta nevím ale moc vysoká nebudou. Jedná se především o učňovské předměty s výučním listem. “

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Určitě ano. V porovnání se zaměstnanci vězeňské služby je to bohužel ještě znatelnější. “

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„Okolo 70-80 %. “

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Máme zde psychologii, kteří s vězňi pracují a duchovního pracovníka, který s vězňi řeší jejich problémy. Speciální programy má jen naše oddělení s ženami, které opakovaně páchají drogovou trestnou činnost. Mají výtvarné kroužky, pracovní, práci mimo věznici pro školky a důchodce, úklid po věznicí a sezení formou společné terapie. Naši pracující obvinění mají kroužky akvaristiky a vycházky mimo věznici. “

Otázka č. 16: Jsou přesčasové problémy ve vaší věznicí? Pokud ano z jakého důvodu?

„Ano jsou problém. Přesčasny nejsou mnohokrát propláceny. A dochází k přepracovanosti příslušníků.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Špatné vedení na vedoucích pozicích VS ČR. S obyčejnými příslušníky je zacházeno občas neslušně. Zastaralé praktiky a vybavení, které v ostatních bep. sborech nenajdeme. Ustupování a tolerance zhoršujícího se chování obviněných a odsouzených. Horší platové podmínky než u jiných sborů.“

PŘÍLOHA D – ŘÍZENÝ ROZHOVOR SE ZAMĚSTNANCI VĚZNICE JIŘICE

Odpovědi na otázky – pracovník odborného zacházení ve vězeňství – speciální pedagog

Otázka č. 1: Popište náplň své práce.

„Provádění komplexní speciálně pedagogické diagnostiky, náročných nápravných, reedukačních a kompenzačních činností s vězněnými osobami. Činnost speciálního pedagoga oddělení výkonu trestu pro OV je zaměřena zejména na oblast pedagogických aspektů výkonu trestu, a to z hlediska všech zúčastněných (odsouzených i zaměstnanců), a realizaci protidrogové prevence v rámci věznice. Speciální pedagog oddělení výkonu trestu OV garantuje u svěřených odsouzených odbornou úroveň realizace programu zacházení a vnitřní diferenciaci, odpovídá, ve spolupráci s ostatními odbornými zaměstnanci, za úroveň odborného zacházení s jednotlivými odsouzenými v návaznosti na jejich komplexní zprávy.

Speciální pedagog oddělení výkonu trestu OV plní při práci s odsouzenými samostatně a tvůrčím způsobem zejména tyto úkoly:

- zpracovává v rámci naplňování účelu výkonu trestu a na základě podkladů od ostatních zaměstnanců oddělení výkonu trestu OV souhrnný plán zacházení s odsouzenými na období jednoho roku, který při zachování zásad vnější a vnitřní diferenciaci pro jednotlivé kategorie odsouzených obsahuje zejména cílové skupiny odsouzených, jednotlivé aktivity rozřazené do konkrétních druhů programů zacházení, včetně personálního, technicko – materiálního a finančního zajištění,*
- provádí komplexní speciálně-pedagogickou diagnostiku a zpracovává pedagogické posouzení v rámci komplexní zprávy včetně její aktualizace s příslušným doporučením programu zacházení, který následně stanovuje,*
- zpracovává aktuální seznam všech aktivit programu zacházení pro odsouzené ve věznici ve spolupráci s ostatními zaměstnanci oddělení výkonu trestu, v rámci měsíčního (týdenního) plánu přehled jednotlivých aktivit programu zacházení a stanovuje osobní odpovědnost za jejich realizaci s určením místa a času, ve spolupráci s ostatními pracovníky odborného zacházení ve vězeňství stanovuje konkrétní programy zacházení odsouzeným a podílí se na vyhodnocování jejich účinnosti a aktualizaci,*
- podle svého odborného zaměření a místních podmínek vede nejméně jednu aktivitu programu zacházení z oblasti speciálních výchovných nebo vzdělávacích aktivit týdně, které se zaměřují na oblast příčin a důsledků páčání trestné činnosti a podporují takové postoje a*

dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění řádný soběstačný život; k tomu zajišťuje nezbytnou dokumentaci;

- sleduje kvalitu účasti svěřených odsouzených v programu zacházení a změny v jejich chování, přičemž vhodné změny podněcuje a upevňuje, podílí se na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení,*
- usměrňuje metodicky v rámci své odbornosti vychovatele v oblasti přípravy a vedení jednotlivých aktivit, průběžného hodnocení programu zacházení a hodnocení zasílaných věznicí příslušným orgánům,*
- zúčastňuje se aktivně jednání poradních orgánů ředitele věznice (odborných komisí), je členem poradny drogové prevence, podílí se na posouzení odsouzeného v rámci činnosti odborné komise k umístění do stupně zabezpečení a k jeho změně, předkládá odborná stanoviska k přeřazování odsouzených v rámci vnitřní diferenciaci, v návaznosti na změny v chování a jednání jemu svěřených odsouzených navrhuje umístění odsouzených do krizového, výstupního, specializovaného oddílu a do bezdrogové zóny oddílu, podílí se na rozhodování o zařazení odsouzených do jmenného seznamu dle nařízení generálního ředitele o předcházení, zabránění a včasné odhalování násilí mezi obviněnými, odsouzenými a chovanci,*
- je odborným garantem skladby knihovního fondu a výběru dalších médií z hlediska vhodnosti specifiky programů zacházení a účelu výkonu trestu,*
- provádí orientační pedagogické pohovory z podnětu odsouzených, zaměstnanců nebo na základě vlastních poznatků, poskytuje poradenskou pedagogickou pomoc v souladu s povahou daného případu a podmínkami, zabezpečuje individuální pedagogickou péči o odsouzené, kteří jsou v krizových psychických stavech,*
- spolupodílí se na zkoumání příčin vzniku mimořádných událostí ve vztahu k odsouzeným a navrhuje z pedagogického hlediska příslušná opatření vedoucí k jejich řešení, prevenci a eliminaci,*
- realizuje svěřenou kázeňskou pravomoc, podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení výkonu trestu, povolování volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, vyjadřuje se k výběru odsouzených k zařazení do práce a přeřazování odsouzených do jiného typu věznice nebo jejich přemístění, dle rozhodnutí nadřízených se účastní porad, které se týkají naplňování účelu výkonu trestu,*

- vede agendu související s vyhodnocením násilí u odsouzených dle NGR 24/2022 ve znění pozdějších změn. K této problematice zpracovává hodnotící zprávy,
- dále zpracovává podklady a zprávy k problematice zacházení s odsouzenými v OV pro potřeby GR VS ČR a ke shromáždění vedoucích oddělení Věznice Jiřice vedení věznice,
- vede statistické údaje k realizaci standardizovaného Programu Výstupní oddíl – Otevřená věznice,
- zajišťuje odbornou intervenci směrem k odsouzeným v souladu s metodikou činnosti OV,
- vede evidenci spisů kázeňských řízení,
- podílí se na realizaci odborných přednášek dle požadavků škol v rámci akcí „Prevence kriminality“,
- podílí se na přípravě podkladů pro jednání zařazovacích komisí.
- Je trenérem standardizovaného programu „Zastav se, zamysli se a změň se“, který vede dle NGR

č. 13/2019, kterým se stanoví minimální standardy pro tvorbu a realizaci standardizovaných programů ve výkonu trestu odnětí svobody.

- Je odborným garantem standardizovaného programu Výstupní oddíl – Otevřená věznice dle NGR č. 13/2019
- Podle pokynů nadřízených plní i další pracovní úkoly, které nejsou v popisu pracovní činnosti uvedeny, ale odpovídají sjednanému druhu práce v pracovní smlouvě a platovému zařazení.“

Otázka č. 2: Jaký je režim dne ve vaší věznici?

„Režim dne ve věznici je vždy upraven tzv. Časovým rozvrhem dne, který zahrnuje dobu pro výkon pracovní činnosti odsouzených, dobu pro plnění aktivit v rámci stanovených programů zacházení, konání vycházek, doba pro stravu, osobní volno, budíček, večerku, provoz vězeňské knihovny. Obecně odsouzení, kteří jsou zařazeni do zaměstnání se po svém návratu dále účastní stanovených aktivit programu zacházení, pohovorů s odbornými zaměstnanci oddělení výkonu trestu a se svými vychovateli, dále se zapojují do pracovních činností k zajištění každodenního provozu věznice. Veškerá činnost odsouzených je tedy organizována, průběžně kontrolována ze strany zaměstnanců oddělení výkonu trestu a dále dozorců.“

Otázka č. 3: Mohou být vězni ve vazební věznici zaměstnáváni?

„Ano, mohou. V tomto případě se často jedná o pracoviště s typem pohybu VPUV a jsou to pracoviště tzv. vnitřní režie – uklízeč, pomocný kuchař, pracovník údržby, separátor, ústavní holič apod.“

Otázka č. 4: Kolik procent vězňů má zájem o zaměstnání ve věznici?

„Odsouzení dlouhodobě projevují zájem být pracovním zařazeni. Lze odhadovat na min. 85 %.“

Otázka č. 5: Dohlížíte na vězně, kteří jsou zaměstnaní v jejich pracovní době?

„Vězeňská služba pro zařazení rozlišuje několik typů pracovišť podle způsobu střežení, popř. kontroly. SPUV – střežené pracoviště uvnitř věznice (pracoviště podléhají střežení a pravidelným kontrolám), VPUV – volný pohyb uvnitř věznice (odsouzeným je pro plnění pracovních úkolů schválen volný pohyb na daném pracovišti, kde plní úkoly dle pokynů nadřízeného zaměstnance věznice, který je rovněž kontroluje, NPMV – jedná se zejména o pracoviště soukromých subjektů, které mají podepsanou dohodu s věznici. Na pracoviště jsou odsouzení průběžně (cca 1x za 45 min.) kontrolováni pověřeným zaměstnancem věznice, který s nimi na pracoviště rovněž odjíždí. Pracovní úkoly odsouzeným zadává mistr daného pracoviště, VPMV – volný pohyb mimo věznici – jedná se o typ pracoviště, kde probíhá kontrola odsouzených 1x týdně dle Plánu dohledu nad pracovní činností odsouzených ze strany pověřeného zaměstnance věznice a jinak odsouzení vykonávají pracovní činnost na takovém pracovišti bez dozoru ze strany věznice.“

Otázka č. 6: Jaký mají zaměstnaní vězni režim? Rozdělují se zaměstnaní vězni podle typu věznice na ty, kteří mohou a nemohou pracovat mimo věznici?

„Viz. výše uvedeno k typům volného pohybu v souvislosti s plněním pracovních úkolů. Obecně ve věznici se zvýšenou ostrahou pracují odsouzení především v režimu SPUV. Ve věznicích s ostrahou dle dalších možností (typů pracovišť), přičemž v oddělení se středním nebo nízkým stupněm zabezpečení se v maximální možné míře využívá možnosti zařazení odsouzených na pracoviště typu VPMV. Odsouzení jako taková se primárně na uvedené skupiny nerozdělují. Při jednání zařazovacích komisí jsou posuzovány možnosti vykonávat pracovní činnost na pracovišti s daným typem volného pohybu u konkrétních odsouzených s přihlédnutím k jejich rizikům (povaha trestné činnosti, probíhající další trestní stíhání, zdravotní způsobilost, osobnostní charakteristiky, stav plnění programu zacházení a základních povinností odsouzeného apod.).“

Otázka č. 7: Jak moc je chování zaměstnaných vězňů jiné než u nezaměstnaných?

„Chování jako takové se s ohledem na uvedená kritéria příliš měnit nebude. Jde spíš o to, že v rámci resocializace a následné reintegrace odsouzených je vždy lepší, pokud se podaří je pracovním zařadit. Odsouzení si zejména fixují, popř. vytváří potřebné pracovní návyky a díky pracovnímu zařazení mají možnost průběžně splácet své finanční pohledávky, přičemž jim určitá část peněz zůstává pro jejich potřebu a mohou si provést nákup ve vězeňské kantýně. Možnost ve věznici pracovat pozitivně motivuje odsouzené k prosociálnímu chování.“

Otázka č. 8: Jaká část peněz jde vězni, jaká věznici a jsou tyto peníze zdaňovány?

„Odsouzení nedostávají za práci mzdu, nýbrž finanční odměnu, která se pohybuje ve výši cca ½ minimální mzdy. Tato odměna se jim dále diverzifikuje na dílčí položky: výživné, pohledávky, sociální a zdravotní, náklady výkonu trestu, úložné (peníze určené na dobu pro propuštění – do 35.000,-); cestovné (500,-); kapesné a osobní (s finanční částkou na těchto položkách může odsouzený volně disponovat). Viz. vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 10/2000 Sb.“

Otázka č. 9: V jaké formě vězeň svou výplatu dostává?

„Ve věznici platí pouze bezhotovostní forma platebního styku, formou srážek z osobního konta odsouzeného.“

Otázka č. 10: Je vězeň omezen v užívání peněz, které získal za práci ve výkonu trestu odnětí svobody? Pokud ano uveďte, jakým způsobem.

„S uvedenými částkami úložné (peníze určené na dobu pro propuštění – do 35.000,-); cestovné (500,-) odsouzený v průběhu výkonu trestu nemůže volně disponovat a jsou mu deponovány.“

Otázka č. 11: Jaké jsou roční náklady na jednoho vězně?

„Náklady výkonu trestu se odvíjejí podle toho, v jakém typu věznice a příslušném stupni zabezpečení je odsouzený zařazen pro výkon trestu. Denní náklady výkonu trestu se pohybují mezi 1000–1700 Kč. na 1 odsouzeného.“

Otázka č. 12: Kolik procent vězňů má zájem o vzdělávání při výkonu trestu? O jaký typ vzdělávání se jedná?

„Je odlišné v různých věznicích. Vzdělávání odsouzených je pro VS ČR rovněž prioritou. Procentuálně nelze v tuto chvíli vyjádřit. Bude se jednat o menší procentní údaj ve vztahu k zájemcům o pracovní zařazení. Odsouzení si mohou zvýšit odbornou kvalifikaci formou

řádného studia v učebních oborech v rámci činnosti Školských vzdělávacích středisek ve vybraných věznicích, nebo se zapojit do realizace kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů při realizaci reintegračních programů ve spolupráci věznic s externími subjekty, popř. v rámci uzavřeného memoranda o spolupráci mezi Úřadem práce a věznicí. V neposlední řadě stanovené programy zacházení zahrnují rovněž oblast Vzdělávací aktivity, kdy vzdělávací kurzy u odsouzených zajišťují vychovatelé a odborní zaměstnanci oddělení výkonu trestu.“

Otázka č. 13: Myslíte si, že přeplněnost věznic je aktuální problém?

„Ano, je to dlouhodobý a stále aktuální problém.“

Otázka č. 14: Kolik vězňů páchá recidivu?

„V ČR se tento údaj pohybuje kolem 70 %.“

Otázka č. 15: Jak Vaše věznice přispívá k resocializaci?

„Tam, kde pracuji je kompletní metodika práce s odsouzenými, z hlediska aplikace metod odborného zacházení a cílených aktivit programu zacházení přizpůsobena tak, aby se odsouzení mohli co nejlépe připravit na požadovaný úspěšný reintegrační proces.“

Otázka č. 16: Jsou přesčasové problémy ve vaší věznici? Pokud ano z jakého důvodu?

„Přesčasové problémy jako takové ve věznici nejsou, ale je třeba jich aktuálně využívat ve zvýšené míře z důvodu nedostatečného personálního stavu u příslušníků. U občanských zaměstnanců jsou přesčasové problémy využívány v minimální míře.“

Otázka č. 17: Jaké další problémy vnímáte jako významné z hlediska výkonu vaší práce?

„Z hlediska výkonu mé práce významné problémy nevnímám.“